

МАРІНА ТА СЕРГІЙ
ДЯЧЕНКИ

ВІЗИТ ДО РАТОНА

Марина та Сергій Дяченки

Візит до Імператора

Серія «Світи Марини та Сергія Дяченків» заснована у 2017 році

Переклад з російської *І. М. Алексєєвої*

Художник-ілюстратор *Н. Є. Нікітін*

Художник-оформлювач *Н. С. Галавур*

© І. М. Алексєєва, переклад українською, 2019

© Н. С. Галавур, художнє оформлення, 2019

© Н. Є. Нікітін, ілюстрації, 2019

© Видавництво «Фоліо», марка серії, 2017

Аптека^[1]

Що б ми робили, якби не аптека?! Нервували, хвилювалися і... хворіли. Шкода тільки, що найдієвіші ліки відпускаються за рецептом – щоб не ковтав їх кожен і будь-коли.

Ось, скажімо, Ангеліна Петрівна. У неї на роботі начальник був прискіпливий, повсякчас прискіпувався та організовував їй мобінг. Вона прийняла пігулку, щоб не нервувати, і начальника посунули, а на його місце висунули Ангеліну Петрівну. І вона тепер вдоволена, не нервує.

Або Вірочка. Галасливі сусіди за стіною не давали їй спати: то караоке влаштують серед ночі, то собака їхня виє. Вона прийняла півпігулки всього – й сусіди виїхали у довге відрядження, а їхня квартира залишилася порожня.

Петров посварився з тещею, ковтнув порошок – і теща сама прийшла миритися. У Юлі алергія на тополиний пух, прийняла антигістамінне – і всі тополі в їхньому районі спіяли.

Хоча іноді бувають і побічні ефекти: Діма Грищенко замордувався вже ремонтувати свою автівку. Прийняв пігулку від нервів – і автівку... викрали.

А мене повсякчас непокоїть світова економічна криза, свинячий грип і екологічна обстановка. Піду до лікаря, нехай призначить мені щось дієве.

Щоб спати спокійніше.

Баскетбол^[2]

– Це Сашко, – сказав той, хто стояв у Антона за лівим плечем.

Сашко був двометровим худорлявим хлопцем у жовтій виляючій майці з цифрою «дев'ять» на животі.

– А це Людовик.

Людовик сидів на камінці у тіні паркану, що похитнувся. Окуляри в тоненькій гнутій оправі раз у раз зсовувались йому на ніс, і він час від часу закидав голову, щоб повернути їх на місце. Антон не міг відвести очей від цих окулярів – його ніби тягли за погляд, немов за ниточку. Людовик посміхнувся та підморгнув крізь каламутне скло, і від цієї посмішки і цього підморгування у Антона дрижаки пішли по шкірі.

– ...А це м'яч.

Помаранчевий м'яч дзвінко підстрибнув, і Антон машинально спіймав його. Відчув пухирці на гумовій поверхні – знайомий дотик, що нагадав про щось добре. Щось із давнього славетного часу.

– Сашко у нас грає з Людовиком, а ти будеш грати зі мною. – Той, хто стояв за спиною у Антона, вийшов нарешті на світло. Підняв голову, мружачись подивився на небо:

– Ну й пекло сьогодні... Ну, пішли.

Він називався Мелом, був невисокий – у всякому разі, порівняно з Антоном і Сашком. Був одягнений у помаранчеву футболку з жовто-бірюзовим малюнком на грудях: натюрморт із двох груш і неприродно синьої сливи. Його джинси були підкочені до щиколоток і відкривали погляду величезні білі кросівки.

– А ось наше поле. Подобається?

Баскетбольний майданчик був повністю вкритий снігом. Сніг – шар завтовшки в палець – підтанув і застиг, і це було неприємно, бо зверху палило невидиме, але від цього не менш зле сонце. А сніг лежав.

– Ну от, хлопці, – Мел посміхнувся, від його посмішки Антон відчув чомусь спокій.

– Розминайтесь, пристрелюйтесь, а ми з Людовиком подивимось... Давай, Антоне, сміливіше.

Немає нічого більш дивного, ніж грати у баскетбол на спеченому снігу. Час від часу кросівки ковзали; довготелесий Сашко дозволив Антону трішки постукати м'ячем, пробігтися, кілька разів кинути зі штрафної в кільце – а потім вони стали у центрі, віч-на-віч.

Сашко взявся відбирати у Антона м'яч і майже відразу відібрав. І рвонув до кільця – Антон не встигав за ним; кидок – м'яч забився в сітці. Сашко посміхнувся нервово, потім озирнувся чогось на Людовика і Мела, що сиділи мовчки у тіні:

– Ану, давай ще...

Вони кружляли по майданчику, забувши про сніг під ногами й невидиме сонце над головою. Сашко був, напевне, професіонал; Антон був готовий перервати гру, опустити руки й здатися.

У якийсь момент лице Сашка опинилось дуже близько, Антон почув їдкий запах поту і плутані слова:

– Сачкуєш... Грай! Він же дивиться! Грай, сука!..

Антон озлився. Розкрив Сашка оманним рухом, нарешті відібрав м'яча, повів по льодовому полю, і з кожним ударом об білий спечений сніг до нього повертались і навички, і рефлекс, і радість гри.

Він навіть встиг здивуватися.

Чужий подих за спиною; Антон крутнувся, обвів Сашка і кинув м'яч у кільце – так яблуко кладуть у кошик. Помаранчевий шар прослизнув у сітку, немов маслом намащений.

З боку глядачів долинули декілька оплесків. Антон озирнувся; Мел аплодував. Людовик посміхався, виблискуючи скельцями окулярів.

– Молодець, – сказав Сашко. Його волосся пасемцями прилипло до скронь. – Давай ще...

І вони грали ще. Сашко закинув два м'ячі, Антон три, причому один з них – майже з середини поля. І кожного разу, коли обличчя Сашка

з'являлось поруч, Антон чув плутане:

– Грай... Не філонь...

Нарешті м'яч, відскочивши від коліна Сашка, покотився прямо під ноги глядачам. Людовик притримав його гостроносим черевиком, подивився на Мела, перевів погляд на Антона і Сашка, які зупинилися за п'ять кроків від них.

– Йдіть, хлопці, – сказав Мел. – Антоне, познайомся із командою.

Сашко пішов уперед, Антон слідом. Обійшли дерев'яний паркан; Антону було важко втриматися, щоб не обернутися до Мела з Людовиком, які так і сиділи у смугастій тіні нещільно пригнаних дошок.

Сашко облизнув губи:

– Ти... Гарно граєш. Тільки не сачкуй. Був тут один до тебе... Грай, коротше, лише у повну силу. Зрозумів?

– Та я й граю у повну, – сказав Антон. – Я тільки...

– Нікому не цікаво, – сказав Сашко. – Якщо тобі хоча б тут підфартило, так і відпрацьовуй... Ти майстер?

– Не встиг, – сказав Антон. – Кандидат.

– Мел нікого нижче майстра не бере, – сказав Сашко. – Ти, напевне, все ж таки дуже фартовий. Пруха тобі... Тільки не трусись. Тут ще непогано, якщо звикнеш.

Антон озирнувся. Поруч, метрах у десяти, двома тісними групами стояли хлопці – з тих, чиї голови пливуть над натовпом зазвичай. Четверо у жовтих майках і четверо – у зелених. Один, наголо стрижений, тримав у руках зелену майку.

– Привіт, – сказав стрижений. – Це твоя.

– Антон, – сказав той, простягаючи руку.

– Вова, – сказав стрижений.

У них у всіх були вологі долоні. І міцні, без задньої думки, потиски.

– Артур...

– Ігор...

– Костя...

Сашко кивнув своїм. І ті також підійшли знайомитися:

– Олег...

– Славко...

– Я також Славко...

– Діма...

Усі вони стояли, переминаючись з ноги на ногу. Дивились, як Антон стягує білу футболку, як вдягає зелену майку, що пахне... чим?

– Отже, гратимемо разом, – сказав Вова, й було видно, що йому ніяково.

– Еге ж, – сказав Антон.

– Ти за кого грав?

– За юнацький «Зеніт»...

– Як це – за юнацький?

– Так... Я кандидат... Майстра не встиг отримати...

Хлопці у зеленому презирнулися.

– Він класно грає, – сказав Сашко. – Адже Мел його взяв.

– Ну так, – відразу погодився Вова. Як здалося Антону, з полегшенням.

– Пішли, – сказав Сашко. – Час уже.

Антону здалося, що пройшло усього дві хвилини з того моменту, як Людовик сказав: «Добре, хлопці, йдіть...»

І Людовик, і Мел сиділи на тому ж місті. У тіні паркану.

– Готові? – Мел посміхнувся. У нього була гарна, щира посмішка; Антону одразу відлягло, він несміливо усміхнувся у відповідь:

– Ми ж... а тренування? Комбінації?

– Ми будемо грати гравцями, а не комбінаціями, – суворо сказав Мел. – Я буду допомагати вам, Людовик – їм... Фолити не треба, жорстко грати не треба, свисток слухати треба, все інше – сам побачиш. – І Мел кивнув, даючи зрозуміти, що час балачок минув.

– Будеш грати зі мною у зв'язці в нападі, – пошепки сказав Вова.

– Але ж ми не тренувались, – заперечив Антон боязко.

Вова насупився:

– А ти роззуй очі й слідкуй за грою. Я піду в прохід й витягну твого захисника на себе, а потім віддам тобі пас за голову, і тоді ти заколочуй зверху.

Людовик стулив губи й свиснув. М'яч злетів; команда Людовика рвонула в атаку сильно і злагоджено. Антон розгубився на мить – Вова штовхнув його в спину, крикнув щось нецензурне, тоді Антона немов ввімкнули: він побачив м'яч, що бив у наст під широкою долонею хлопця з цифрою «п'ять» на жовтій майці, потім побачив Сашка, який очікував на передачу, а потім побачив усю гру – коліщатка та шестерні, готові зачепитися одне за одне, і ось механізм команди суперників починає рухатися, і ось уже Сашко атакує кільце, що захищають, здається, Костя з Ігорем...

Кидок зірвався. Костя перехопив м'яч, віддав передачу Ігорю, а той Артуру; Антона перекривав захисник з номером «шість» на майці, його ім'я Антон не пам'ятав. Слід було позбавитися опіки якомога швидше; Вова чекав на пас, й Артур віддав йому пас, але Сашко – це був Сашко! – вистрибнув і перехопив м'яч, і рвонув до кільця, танцюючи, обводячи захисників, віддав пас комусь зі своїх і отримав передачу у відповідь, знову вистрибнув...

Бічним зором Антон бачив, як Мел змахнув рукою. Круглий камінь завбільшки з куряче яйце вдарив Сашка у потилицю; м'яч відскочив від кільця. Сашко впав, викинув уперед довгі маслакуваті руки.

– Нуль-нуль, – спокійно сказав Мел.

Антон уже був поруч із Сашком і бачив, як очі, що закотилися, вже повернулися на місце. Антон простягнув руку, але Сашко піднявся без його допомоги, хоча і з труднощами. Випростався, носком кросівка відкинув камінь з поля. Обережно помацав потилицю.

– Не стій! – роздратовано кинув Антону. – Грай...

Антон здивовано повернувся до Мела.

– Грай, Антошо, – лагідно промовив той. – Нічого страшного.

Антон озирався, шукаючи погляди товаришів по команді. Дехто відвертався. Дехто посміхався.

М'яч знову був у грі. Команда супротивників майже відразу провела вдалу комбінацію, вивівши на кидок одного із Славків, але той промазав.

Гра є гра; крізь потрясіння та крізь дзвін у вухах до Антона потроху поверталось відчуття поля, м'яча, команди. Він починав розуміти Вову, подумки добудовувати переможну комбінацію; він уплутався у боротьбу за м'яч, відібрав та віддав точну передачу Кості, одержав передачу у відповідь і в той же момент віддав м'яча Вові. Вова знову пішов у прорив, йому вдалося-таки потягти за собою Антонового захисника, Антон відкрився, Вова віддав пас, і Антон уперше з початку гри відчув справжній кураж. Рвонув, щоб заколотити м'яча зверху...

Він устиг побачити, що м'яч у кільці. І тієї ж миті – з запізненням – прийшов біль; із Антонового плеча стирчав маленький дротик, подібний до кравецької голки з голівкою, одягненою в шовкову перуку.

Долаючи темряву перед очима, Антон вирвав голку. Крові було небагато, і вона миттю запеклась.

Хтось аплодував. М'яч, котрий щойно був у кільці, закотився за поле.

– Два-нуль, – сказав Мел задоволено. – Блискуче, Тошо.

Антон розгублено озирнувся.

– Грай, – швидко сказав Вова.

Антон здивовано подивився на Мела.

– Годі пам'ятати про цю подряпину, – сказав Мел. – Ти ж закинув! Ми ведемо два-нуль. Давай закріпимо перевагу?

Гра почалася знову, але Антон уже не розумів її. Був спостерігачем. Бачив, як «жовті» рвуться до кільця, який запеклий спротив чинять «зелені»; бачив, як Вова кричить на Ігоря. Бачив, як Олег атакує, вистрибує на лінії штрафних для кидка – але замість того, щоб атакувати кільце, дає красивий пас Сашкові, який до цього часу вже звільнився від опіки. Сашко злетів над кільцем – і в цю мить залізна

кулька, підшипник від якогось величезного колеса, вдарила його у скроню.

М'яч прокотився по ободу кільця – але всередину так і не потрапив, звалився зовні; хтось – Людовик! – розчаровано вилаявся.

– Як і раніше, два-нуль, – повідомив Мел із задоволенням.

Сашко піднявся із підмерзлого снігу. Сліпо озирнувся. Ковзнув поглядом по Антону, але не побачив його.

– І знову м'яч у грі, – сказав Мел. – Що з тобою, Тошо?

Антон мовчав. Дивився, як Сашко бреде по майданчику – як і раніше, наосліп. Так, начебто перед очима у нього досі темно.

– Що з тобою, Антоне? Йде гра...

– Але я так не можу, – сказав Антон.

Людовик посміхнувся. Стрімко закинув голову, повертаючи окулярчики на місце. Струсонув довгим тьмяним волоссям.

Мел підвів брови:

– А через «не можу»? Як тобі мама в дитинстві говорила, коли ти відмовлявся від каші?

Слово «мама» було, як скрип заліза по склу. Антон смикнувся; Мел лагідно посміхався та дивився йому в очі.

Тоді Антону – знову – закортіло сховатися. І від цього погляду, і від слова «мама», і від усього. Він підібрав м'яч; десь усередині його міцніло знання, що сховатися можливо тільки у грі. Йому так закортіло закинути помаранчеву кулю в кільце – бажання було такої сили, як іноді хочеться почухати сверблячий комариний укукус.

Вперед! Стукіт м'яча по мерзлому снігу. Вова зрозумів його тієї ж миті – він чудово розігрує, Вова. Передача, ще передача, оманливий рух; ривок, обведення, стрибок...

Щось вдарило Антона ззаду. Він спіткнувся і впав, розтягнувшись на снігу; він не відчував тіла й не міг бачити своєї спини, але звідкись знав, що прямо із середини її стирчить зараз рукоятка важкого метального ножа, що це кінець, що це несправедливо, підло, але ж жорстока гра нарешті завершена...

– Чотири-нуль, – почув здалеку і зверху.

- Це тільки початок, – почув у відповідь.
- Добрий початок... Ти бачиш, Лю, я був правий.
- Продовжуємо...
- Продовжуємо...
- ...ємо...

Антон прикрив очі, чекаючи, поки настирливе відлуння у вухах не стихне зовсім. Поки не запанує остаточна тиша.

– Чого ти розлігся? – Носок черевика несильно тицьнув його під ребра. – Піднімайся...

І Антон відчув, як зі спини у нього – вжжик! – із зусиллям висмикнули ніж.

– Піднімайся-піднімайся. Давай...

Його взяли за майку і потягли вгору; він зрозумів, що знову може рухати руками і ногами. Що спина глухо болить, неначе по ній вдарили зопалу держаклом лопати. Був такий випадок колись у селі, сусід дуже образився на обдерте деревце вишні та...

Село? Сусід?

Він устав навкарачки. Потім сів навпочіпки; Людовик стояв поруч, витирав ніж об штанину, глузливі, але не злі очі виблискували з-під тьмяного скла окулярів:

- Вдало Мел тебе підібрав... Упертий ти. Граєм далі?
 - Зараз? – тихо спитав Антон. І сам почув, яке жалібно вийшло питання.
 - Ну що, може, нехай відпочине? – долинув звідкись здалеку голос Мела.
- Антон через силу випростався.
- Гаразд, – посміхнувся Людовик. – Ідіть, хлопці, в душову.

* * *

Стіни душової було облицьовано білими кахлями. Подекуди замість кахляних квадратів, що випали, темніли порожні бетонні

чотирикутники; на стелі набрякали важкі краплі, а із душа – пластмасового розпилювача на довгій нікельованій трубі – широким віялом хльостала гаряча, дуже гаряча вода. Антон намагався прикрутити вентиль – марно; температура води не регулювалась.

Хлопці стояли, закинувши голови, підставивши лоби під обпалюючі потоки. Зараз на них не було футболок, і Антон не міг розрізнити, де свої, а де чужі. Де гравці Мела, а де – Людовика.

Душова була простора. Кранів вистачало на всіх. Випадково чи ні – Антон вибрав собі душ напроти кабінки Сашка.

Серед усіх цих хлопців Сашко – суперник – був йому найближчий. Можливо, саме тому, що він був першим, кого Антон зустрів?

– Ставай під струмінь відразу, – сказав Сашко, дивлячись, як Антон намагається остудити воду в долонях. – Звикнеш. Це все ж таки не окріп.

– Невже? – непевно запитав Антон.

– Послухай, – сказав Сашко. – Йди відразу під душ.

Антон послухався. У першу хвилину було нестерпно, але потім – дуже швидко – він дійсно звик. Тільки морщився.

– Ти – чому? – запитав Сашко, дивлячись на сиру стелю. Щоби його були дуже бліді для людини, яка стояла під гарячою водою.

Антон вирішив промовчати.

– Я в армії, – сказав Сашко. – Мене ці козли... Ні, не важливо. Коротше кажучи, я в армії, а ти? Також?

– Я в армії не був, – сказав Антон. – Я в інститут...

– Так ти на гражданці? – здивувався Сашко. – А чому?

Антон зробив вигляд, що не чує.

– Я думав, що мені буде якесь послаблення, – замислено сказав Сашко. – Через цих козлів. Виявилось – ні фіга. Просто мені пощастило, що Людовик шукав баскетболіста. А то заgrimів би на загальних підставах...

– Як це – на загальних підставах? – запитав Антон.

Сашко зіщулювався під гарячим душем:

– Хрін його знає. Я думаю, що це гірше, ніж тут... Набагато гірше. Той хлопець, який грав з Мелом раніше, – він тепер на загальних підставах.

– Ти чому мене сукою обзивав? – спитав Антон.

Сашко покосував недобре:

– А ти не зрозумів, з понтом справи... Якби ти і далі так грав, як у перші десять хвилин, – тебе б уже тут не було. Було б із тобою зовсім інше.

Хляскала з душів вода. Лаково виблискували кахлі.

– А тобі це для чого? – спитав Антон.

Сашко зітхнув:

– Люди одне одного підтримувати повинні.

Поруч перемовлялись інші хлопці. Їхні голоси дивно, як пташині, звучали під мокрим склепінням.

– Ну, – сказав Антон, щоб перервати мовчання.

– Ось дивись, – сказав Сашко, потираючи долонями плечі. – Якби навіть хтось із тих козлів ось тут опинився... Я б і то йому добра

побажав. Чесно!

– А що той хлопець зробив? – тихо спитав Антон. – Який на моєму місці грав?

– Філонив, – неохоче сказав Сашко. – А може, і не філонив. Може, характер такий. Адже він був майстер міжнародного класу... Мел сказав, що він гру не любив. Гру любити – це означає... Ось ти сьогодні двічі закинув. А я лопухнувся двічі. Ще пару разів лопухнусь – і також на загальних підставах піду...

– Ні, – швидко сказав Антон.

Сашко знизав плечима:

– Ні... Бо наступного разу я не лопухнусь.

– Але як можна любити *отаку* гру? – пошепки спитав Антон.

Сашко сумно посміхнувся:

– Гра – вона гра і є... Я зі школи у баскетболі. З першого класу. Так, думав, і буду усе життя у баскетболі... А ось із армією... Я в команді ЦСКА не протримався... тренер там один був, скотиняка. І пустили мене... також на загальних підставах. – Сашко зітхнув. – Ось... А ти, якщо розказувати не хочеш – так я ж не чіпаю. Я це так, просто... Побалакати.

Антон вигнувся, намагаючись дотягтися до середини спини. До того місця, куди увійшов ніж: нічого не було. На дотик – абсолютно гладенька шкіра.

– Це спочатку моторошно, – сказав Сашко. – А потім – нічого... Втягуєшся. Головне – ні про що не думати. Ось Вовка ваш. У Мела нападники міняються, як підгузки у немовлят... А Вовка тримається. І ти тримайся...

Дзюрчала вода.

– Що зараз? – спитав Антон.

– Грати.

– Знову? А...

– Часу-бо немає, – сказав Сашко якимось дуже сумно. – Найнеприємніше... часу тут немає. Ні ранку, ні ночі... Нічого. Майданчик і душ. І все. І якщо Людовик дозволить – посидіти у

затінку... Але тобі потрібно у Мела питатися. А він, як на мене, зліший.

Антон згадав, як Людовик витирив ніж об штанину. Мел – зліше?

* * *

Він пам'ятав зелений двір під ногами, скрип бляшаного козирка, похмуру рішучість когось за щось покарати.

Себе? Оленку? Матір?

Весь останній місяць він знаходив і виписував у блокнот вислови великих і просто відомих. Про те, що події мають властивість розвиватися від поганого до найгіршого, або якщо неприємність має відбутися – вона обов'язково станеться; про те, що єдиний вільний вибір у цьому рабському житті – відмова від нього.

Він пам'ятав момент поштовху. Він навіть політ трохи пам'ятав. Мить, завмирання, і кров у жилах перетворилась, напевне, на холодець...

І він знав, що було потім. Він дуже багато про що звідкись знав.

Мати повернулася з роботи, вимила руки і заходилась готувати вечерю. На столі на кухні стояв маленький телевізор, там крутили серіал...

Телефонний дзвінок задзвонив одночасно – і на екрані, і у передпокої.

Мати витерла руку об рушник і підняла слухавку.

І голос, незнайомий і офіційний, запитав її, чи вона така-то. І тоді вона все зрозуміла.

* * *

...Сашко і справді закинув – красиво завершив атаку зелених майок.

І у той же момент упав, бо у нього в шиї сиділа коротка стріла з чорним оперенням.

– Її витягувати важко, – сказав хтось, здається, Олег.

Витягли. З маленької дірочки викотилась велика крапля крові, сповзла вниз, залишаючи навколо шиї лакову спіральну доріжку. Докотилася до улоговинки між ключицями, зупинилась; Сашко витер шию тильною стороною долоні. Не витер – розмазав.

Вова з Антоном провели декілька комбінацій, але безрезультатно.

– Тобі потрібно тренуватися у кидках, – спересердя дорікав Вова. – А то комбінуй – не комбінуй, а результативність ніяка... Команду підводиш!

Людовик був задоволений, погойдував гострим носком черевика. Мел гриз соломинку.

Антон втомився. М'язи підкорялись, і ноги були легкі, наче на розминці, але ж *зсередини* він смертельно втомився. Зверху палило невидиме сонце, під ногами поблискував скрижанілий сніг, помаранчевою блискавкою метався перед очима яскравий пухирчатий м'яч. Вова щось казав – Антон розумів з п'ятого на десяте.

– Тошо, – покликав Мел. – Підійди сюди...

Антон підійшов. Тінь паркану впала на лице – на мить зробилось легше.

– Тошо, – сказав Мел. – Я ж на тебе розраховую. Візьми себе в руки, а то, дивись, у мене вже двоє кандидатів на твоє місце у значці... Зрозумів?

– Мені б відпочити, – вимовив Антон.

– Не потрібно тобі відпочивати... Ти в чудовій фізичній формі. Або ти зараз граєш – або відправляєшся куди слід... Зрозумів?

Антон мовчки кивнув. Повернувся на майданчик, перед ним розступились.

– Грай, – сказав Сашко благально. – *Там* – гірше. Повір.

* * *

Не було ранку. Не було ночі. Ніхто не вкладався спати. Антон лише тепер зрозумів, як це – бути без часу.

Можливо, вони грали день. А може, тиждень. А може, й рік. М'язи вже не втомлювались – не витримували нерви. Гра ставала більш дедалі напруженішою; фол ішов за фолом, штрафний за штрафним. Супротивники, раніше більш лояльні один до одного, тепер уже сипали образами і навіть намагалися вдарити. Рахунок був тисяча двісті шістдесят чотири – тисяча двісті шістдесят на користь команди Мела. Антон набрав дев'ятсот двадцять шість очок і зробив чотириста п'ять «підборів».

Здається, Людовик та Мел також піддалися азарту. І також посварилися; вони сиділи, не дивлячись один на одного, і з кожним кидком все стрімкіше розгортали «гонку озброєнь».

Антон спочатку отримав камінцем по потилиці. Потім дротиком у шию. Потім ножем у спину. Потім стрілою у сонну артерію. Потім під час його кидка пролунав постріл; м'яч прокотився по кільцю і не потрапив туди. Поки Антон лежав на снігу із кулею в поперек, Мел та Людовик влаштували тихі сперечання: Мел стверджував, що суперник вистрелив не у момент кидка, а раніше, а Людовик пропонував йому програвати з гідністю.

Щоб помститися, Мел також почав стріляти гравців Людовика, причому калібр у нього був наче для полювання на слона. Атакуючого Олега він убив разів сто, а Сашка – двісті сімнадцять разів, причому останнім пострілом розтрощив Сашку голову, і той хвилини зо три лежав під кільцем, перш ніж зміг підвестись.

– Розібрали гравців! – волав Вова.

– Не гальмуй! На швидкості! – кричав Сашко.

Рахунок був тисяча триста дев'яносто шість – тисяча триста дев'яносто вісім на користь команди Людовика, коли Мел витяг вогнемет...

* * *

Зі стелі зривались краплі – важкі, прозорі й дуже холодні порівняно зі звичайною водою.

Пара згустилась. Здавалось, що дивишся на світ крізь шкільну вимочку.

На тілі Сашка не лишилося вже й сліду кіптяви, а він усе тер і тер боки, плечі, спину. Обличчя. Коротко підстрижене волосся.

– ...А буває, соромно зізнатися, – говорив Вова. – Соромно зізнатися людям, яку підлість зробив...

– Дурість, – виправив, поморщившись, Олег.

– Підлість, – хрипко озвався Сашко. – Правильно Вован каже.

– А я з дитбудинку, – зверхньо кинув Олег. – Кому я потрібен?

– У тебе діти могли бути, – сказав Сашко з докором.

– А могли й не бути, – огризнувся Олег. – Це ви, у кого мати там, батько, хто через жуйку повісився – ви дурні. А у мене іншого шляху не було... Так чи інакше пришили б...

– Ти б пельку стулив... Хто, ти сказав, через жуйку повісився?!

Антон потихеньку відійшов убік. Відвернувся лицем до стіни. Гаряча вода хльоскала по маківці.

* * *

...Не за один день. Повільно. Довгі місяці.

Тоді ще був час.

Уже півроку пройшло відтоді, як Оленка вийшла заміж. Її живіт був, як величезний баскетбольний м'яч. Лихі язики теревенили, що весілля трапилось «по зальоту», і радили Антонові «не перейматися». Чи й не цяця...

Антон слухав. Не кивав, але й не сперечався. Тільки згодом, повернувшись додому, довго мив руки, вуха, тер милом щоки. Шкіра

на обличчі скоро стала лущитися. Мама купила йому крем.

Мама дивилася нескінченні нудні серіали.

Він ішов на шкільний спортмайданчик і грав. Сам із собою. До одуру. Закидав м'ячі у лисе, без сітки, кільце. Бив об асфальт. У темряві. Наосліп. Грав.

– Ти хоч розумієш? Якщо вилетиш з інституту, тебе відразу загребуть в армію!

Він слухняно ходив на лекції. Нічого не розумів. Сидів, як бовдур.

Над ним сміялись – через зріст. Обзивали «кишкою», «шпалою», а втім, усіх баскетболістів дражнять однаково...

У шухляді столу зберігались їхні з Оленкою фотографії – він їх чомусь не викинув. Ідіот.

Йому набридли мамині докори. Йому набридли серіали. Він розумів, що сесії не складе.

Він не мав жодного друга.

Він був зайвий.

А мама у той день приготувала йому бутерброд з маслом та сиром. Заварила чай у маленькому термосі. І поклала яблуко.

Він про це не знав. Він не відкривав сумку. Він тільки тепер це знав.

Якби відкрив сумку – це яблуко втримало б його.

* * *

– Мел...

– Що?

Антон зрозумів, що не може сказати фразу, яку приготував. Очі у Мела були темно-зелені, в'язкі, а кросівки білі, наче шкарлупа від яєць.

– Я жалкую, – вимовив Антон. – Я каюся.

– У тім, що погано грав?

– Ні... У тім, що я...

І замовк.

– Ну? – ледь помітно підморгнув Мел.

– Я мерзотник! – майже викрикнув Антон. – Я зрадник...

– І що? – Мел посміхнувся.

Антон мовчав.

– Не має значення, – сказав Мел. – Я тобі не суддя. Зараз у тебе єдине завдання і єдина думка в голові: як би закинути м'яч у кільце. Це єдина розрада, яку я можу тобі запропонувати... І будь задоволений: іншим і така втіха недоступна.

* * *

Сенс його слів дійшов до Антона набагато пізніше.

Поле для гри було місцем, що замінювало життя, а духова – аналогом смерті. Символом відчаю.

Під час гри він думав тільки про м'яч. Тільки про те, як позбутися захисника-опікуна і «запропонувати» себе розігруючому. Як зробити свій пас найточнішим. Як обвести. Як відібрати. Як закинути.

Буденна загибель, що чатує на нього під час результативного кидка, перестала лякати. Тільки вогнемет, як і раніше, наводив жах, хоча вогнеметами і Людовик, і Мел користувалися досить рідко. На очах у Антона одного разу спалили Сашка, а тоді – Вову. Сам він досі уникав подібної долі.

Зате в душовій він завжди пам'ятав, що трапилось. У душовій він завжди думав про матір та про червоне яблуко на дні спортивної сумки. Стояв обличчям до мокрих кахлів, слухав, як перемовляються хлопці у кабінках поруч, бачив зелений двір під ногами – і обличчя матері, коли вона *дізналась*.

Оленку майже не згадував.

Вона, напевне, вже народила. А може, минув лише один день... А може – сто років. І *там* уже нікого немає, нікого, хто його знав. І отже, мати вже вільна від...

А може, це вже назавжди.

– Слухай, Сашко...

– Чого?

– А що ті козли, в армії... що вони з тобою робили?

– Відчепись. – Сашко відразу віддалився, похнюпився та спохмурнів.

– Ти розумієш, – сказав Антон, ковтаючи гарячу воду. – Мене, напевне, ніхто... Я з тих, хто «через жуйку повісився». Тільки не вішався я. Я...

– Усяк бува, – сказав Сашко. – Он, Славко-молодший також. У нього батько був бізнесменом. Славко у Англії, у коледжі... так йому, бач, набридло. Обрав волю. І ти обрав волю. Ну, і я тут, разом з вами. Через цих козлів.

– А у тебе мати залишилась?

Сашко подивився вгору, не мружачись під струменями води, наче очі в нього були скляними:

– Хоч би справедливість була... А так – ніякої справедливості. Людовик мене поміняє, хай тільки щось... Я йому казав – ви ж про мене все знаєте. Я ж не з жиру, а від відчаю... А він мене – ну то й що...

* * *

– Що з тобою, Тошо?

Антон мовчав.

Ось уже другу гру він відверто саботував. Упускав м'яча. Мазав із вигідніших положень. Слідкував за грою з байдужістю, ходив по майданчику пішки, наче сторонній спостерігач.

– Що з тобою, ти перехотів грати? Набридло? Готовий розлучитися з хлопцями – і зі мною?

– Так, – сказав Антон.

– Що?!

– Я готовий піти *на загальних підставах*, – вимовив Антон, дивлячись поверх голови Мела. – Це було б справедливо.

Мел помовчав. Узяв Антона за плече; його дотик був, як пестощі величезного богомола.

– Ти щось знаєш про справедливість? Поділись зі мною. Я от не знаю.

* * *

– Це Данилко, – сказав Людовик. – Чудово грає у нападі. Прошу любити й шанувати... Антон, можна тебе попросити розігрітися із Данилом один на один?

Хлопець був двометровий і ще зовсім молодий. Років шістнадцяти, не більше. Набурмосений. Насуплений, але не наляканий. У гарній футболці відомої фірми.

– Давай! – Мел кинув Антонові м'яча. І поки м'яч летів – Антон устиг зрозуміти, що більше не побачить Сашка.

«Що ти знаєш про справедливість?»

Чому – Сашко?!

Він, Антон, добровільно відмовився від поблажок. А Сашко – той завжди боявся піти *на загальних підставах*...

«Людовик мене поміняє, хай тільки щось...»

І от він, Антон, грає з якимсь Данилком.

...Цей підліток був рішучий та самовпевнений. І він був на півголови вищий од Антона. Гра йшла по колу: Данило притискав Антона до лінії, м'яч виходив в аут. І знов: Данило притискав Антона до лінії...

– Гаразд, – сказав Людовик. – Мел, Антоне, зачекайте мене трішки. І пішов за паркан – разом із Данилом.

– Міняти буде, – сказав Мел.

– Що? – не зрозумів Антон.

– Цей не підходить.

– А чим йому не догодив Сашко?!

Мел знизав плечима:

– Але ж це він собі обирає гравців, а не ти і не я... Правда?

І тієї ж миті з'явився Людовик з іншим хлопцем – це був ровесник Антона, зацькований, маслакуватий, у поношеному флотському тільнику.

* * *

Коли рахунок у новій грі зробився дві тисячі сто вісім – дві тисячі дев'яносто на користь команди Мела, Людовик відклав армійський автомат. Антон ще не бачив вогнемета – але знав, що той неодмінно з'явиться; він знав це, але все одно рвонув до кільця. Знав, що заколотить.

М'яч був помаранчевий, а вогонь – білий. Якщо дивитись зсередини. Білий, з тонкими чорними рисочками, подібними до кровоносних судин. І Антон біг і горів – довго, декілька довгих секунд.

У вогні скручувалося листя каштана. І аркушки чиїхось листів – дитячий почерк; й опливали, неначе крижинки, кольорові та чорно-білі фотографії...

Ось вони з Оленкою на морі. З «сувенірним» видом за плечима.

Оленка посміхається і обіймає Антона за шию.

Оленка у тонкому халатику на мокрому тілі.

Оленка...

«Мамо! Забери мене з цього табору! Тут нудно, о дев'ятій спатикладають, і весь час дощ. І вожатий противний. Я чекаю тебе у неділю...»

Коли Антон зміг відкрити очі, у повітрі все ще відчувався запах горілого. І ноги у кросівках стояли довкола – сірі й сині кросівки; потім зблиснули білі, як шкарлупа від яєць, і білі, як пароплав у

далекому морі, великі важкі кросівки впливли звідкись і зупинилися в Антона перед очима

– Вставай, – сказав Мел.

Кіптява була всюди. І – запах.

– Тепер ти маєш уявлення про місце, куди так просився, – сказав Мел на вухо Антону. – Отож, зберись і грай далі.

* * *

Вода стікала у забрану ґратами діру посеред душової. Хлопці розмовляли упівголоса і косували на Антона з острахом. Новенький – його звали Кирило, сидів навпочіпки, обхопивши руками стрижену голову. Вода була чорна. Кіптява ніяк не відмивалась.

* * *

– Мел...

– Що?

– Я навіть не можу нічого виправити... Нічого повернути. Не можу?

Мел гмикнув:

– Ти хочеш, щоб я тебе втішав?

– Ні, – сказав Антон. – Я просто запитав. Я подумав... Адже важко закинути м'яч під вогнеметом, так?

– Важко, – погодився Мел.

Антон відвів погляд. Подивився на свої руки. Долоні були сірі, як попіл.

– А якщо хтось це зробить? Закине під вогнем?

Мел деякий час роздивлявся Антона, а потім розреготався:

– Ти хочеш поторгуватися, чи що? Ні – я тебе правильно зрозумів? Ти маєш намір укласти угоду?

У нього були рівні гострі зуби. Велика слива на футболці переливалася усіма відтінками синього.

* * *

Рахунок був п'ять тисяч сто тридцять шість на п'ять тисяч двісті на користь команди Мела. Новачок Кирило грав дуже вдало, але психологічно був слабкий. Кожного разу, коли в спину йому вдаряла черга з автомата, він помирав усерйоз і надовго; його доводилось майже силоміць піднімати із підмерзлого снігу і ляпасами приводити до тями. І довгі хвилини після цього Кирило тинявся по майданчику, як сліпе кошеня; команда Людовика втрачала очки, і Антон знав, що скоро прийде черга вогнемета.

Прийшла.

Антон вистрибнув із лінії штрафної – і побачив Вову, який рвався до кільця і був абсолютно відкритий. І Антон дав би пас, і Вова неодмінно заколотив би, якби не тонкий вогняний струмінь, прицільно випущений Людовиком, що перетворив його на танцюючий факел.

М'яч пішов у аут.

Новачок Кирило сів на сніг.

Антон підійшов до чорної ляльки, яка ще мить тому була Вовою і яка ще через мить знову стане Вовою – брудним і смердючим.

– Моя черга, – сказав Антон похмуро. – Витягнеш на себе молодшого Славка та пасанеш мені... Зрозумів?

І Вова кивнув.

* * *

...Унизу був зелений двір. Великі каштани. Машини біля сусіднього під 'їзду. Дроти.

Скреготав бляшаний козинок.

Крони дерев погойдувалися, немов запрошували... М'якими струменями вигиналися хмари, манили політати...

Прожогом, як кіт, що нашкодив, він кинувся геть від краю даху. Спотикаючись, плутаючись у якихось дротах, натикаючись на антени, зносячи все на своєму шляху, – геть, на сходи, у напівтемряву.

Шістнадцятий поверх. П'ятнадцятий. Чотирнадцятий...

Хтось відсахнувся з дороги:

– Ти що, здурів?

(Вогонь заважав і думати, і бачити. М'яч був білий. Все було сніжно-біле. Пальці вже луснули, обвуглилися, але очі ще бачили білий-білий світ цього останнього вогню.

Полум'я було щільне, ніби желе. Біле з чорними прожилками.

Антон устиг побачити, як над кільцем із обгорілою сіткою...

На той момент його вже не було, він уже майже згорів...

Опускається великий, неправильної форми м'яч, неначе голова снігової баби...

Котиться по краю кільця – і падає всередину...)

Він вибіг на цей незнайомий двір, під це незнайоме сонце, під погляди незнайомих бабусь. Тих бабусь, яким так і не судилося стати свідками його польоту...

(Вогонь...)

Хтось крутив пальцем біля скроні; він біг тротуаром, зачіпаючи перехожих, кинувся до телефону-автомата, але не зміг набрати номер і побіг далі...

(Зелений двір під ногами. Скрегіт бляшаного козирка...)

Ось він, дім.

Ось поверх.

Ось двері.

Зараз відчинять...

– Мамо!..

* * *

Стіни душової були облицьовані білими кахлями. Подекуди замість кахляних квадратів, що випали, темніли порожні бетонні чотирикутники. На стелі набрякали важкі краплі, а із душа хльоскала широким віялом гаряча, дуже гаряча вода.

Бутон^[3]

Коли мені було років дванадцять, я захоплювався важким роком і екзотичними рослинами.

Незрозуміло, яким чином ці дві прихильності вживалися одна з одною. Однак цілком вживалися; що ж, у нашому класі половина хлопчаків захоплювалася важким роком, адже це круто. А поритися в землі, пророщувати насіння в скляній пробіроці, а потім закопувати його в пісок навпіл із чорноземом і чекати, коли з'явиться паросток, – мені було просто приємно.

Ми кепсько розбиралися в музиці. Важким роком у нас вважалося все, що гриміло, рехло, брязчало і гнітюче діяло на психіку батьків. Касети переписували одне в одного; обмінювалися також і усілякими матеріалами – картинками, плакатами, фотографіями. Стіни навколо мого ліжка (а я був єдиною дитиною в сім'ї, й в мене була окрема маленька кімната) були обклеєні масштабними зображеннями рогатих личин, які виражали нестримну лютю. Батьки, звичайно, буркотіли, мати зопалу якось пошматувала кілька особливо паскудних плакатів – однак я був упертий, і вони врешті-решт змирилися, запевнивши одне одного, що я «переросту».

Батьки на той час добре заробляли і не скупилися, коли мова заходила про мої «кишенькові витрати»; вони дбали, певна річ, передовсім про те, щоб я купував паростки, насіння і цибулини у великому квітковому магазині на розі, себто моє «мирне» захоплення у такий спосіб мало витіснити «агресивне». І я справді купував паростки, насіння та цибулини – проте при нагоді купив і чорну футболку із зображенням тріумфуючої рогатої пики. Картинка була така вириста, що навіть мені ставало не по собі, коли я довго її розглядав. Від батьків існування футболки довелося приховувати – я зберігав її в шухляді письмового столу, куди мама, яка подеколи потрошила мою шафу на предмет брудних речей, ніколи не

заглядала. І звичайно, виходячи в ній з дому, я завжди накидав поверх футболки куртку або вітрівку.

Якось наприкінці квітня, в суботу, я повернувся зі школи після п'яти уроків, пообідав, перевдягнувся і подався в квітковий магазин на розі – подивитися на проспекти, прицінитися і, якщо пощастить, що-небудь купити.

Продавець був новий. І проспект був теж новий – хризантеми, цикламени, ноліна, монстера, азалія, бегонія, диффенбахія, сциндапус, драцена маргіната, юка... «Доросла Юка виглядає, як хибна пальма, і підходить для окраси холу або вітальні. Велика Юка – дорога рослина, яка заслуговує на відповідний догляд. Їй потрібен місткий горщик із гарним дренажем. Юка доросла може зацвісти білими квітами-дзвіночками...»

Продовжуючи мріяти про «дорослу юку», я перегорнув сторінку – і натрапив на кольорову фотографію рослини дивовижної краси. Анотація запевняла мене, що квітка з красивою і хитромудрою назвою не тільки живуча і довговічна, а й украй невибаглива.

Продавець несхвально зиркав на мою футболку. Я запитав, чи є в продажу цибулини диво-рослини; з певною зневагою продавець повідомив, що є. Я спитав про ціну; продавець довго рився в зошитах з прайс-листами і нарешті приголомшив мене сумою, яку я заплатити при всьому бажанні не міг.

Сам не знаю чому, але невдача засмутила мене куди більше, ніж можна було очікувати. Ще півгодини тому я не знав про існування цієї квітки – а тепер готовий був померти через те, що не можу викласти за неї половину зарплати мого батька; я стояв на розі, коло скляної стіни магазину, квітневий вітер смикав мене за поли розстебнутої куртки, а біля входу в підземний перехід, де півдюжини бабусь зазвичай торгували сигаретами, тюльпанами і хирлявими трояндами, тепер стояла тільки одна, зате дуже старезна. Перед нею на пластмасовому ящику з-під пляшок містилися різноманітні мішечки, пакетики і пучки.

Я підійшов.

Старенька заговорила – щось про квіти, які вона вирощує і насіння яких за безцінь продасть мені. Я переглянув її розкладку спершу мигцем, потім уважніше; крім стандартних пакетиків із насінням звичайних літніх квітів, яких повно в кожному палісаднику, нічого не побачив і хотів уже було відійти – коли старенька раптом обірвала балаканину і сказала зовсім іншим, дуже серйозним і значущим голосом:

– Я знаю, що тобі треба, хлопче.

Сунула руку в кишеню свого чорного осіннього пальта і витягла поліетиленовий згорток – то був особливий «пухирчастий» поліетилен, в який зазвичай пакують побутову електроніку, оті бульбашки так приємно намацувати пальцями і плющити, поки вони гучно не луснуть.

Я дивився, як заворожений. Старенька розгорнула згорток, всередині виявився ще один – зі звичайної паперової серветки. А всередині того згортка була цибулина – дуже велика і темна, схожа на куряче серце зі старої бронзи.

– Це тобі, – сказала стара. – У магазині воно коштує...

І назвала суму, яка чверть години тому приголомшила мене.

– У мене немає, – сказав я машинально.

Старенька посміхнулася, і я побачив, що, всупереч сподіванням, всі зуби у неї на місці. Що вони жовті й великі, як у коняки.

– Це тобі подарунок, – сказала вона і спритно сунула пакуночок мені у долоню.

* * *

Зрозуміло, я не повірив старій. Однак у тому, щоб посадити дарунок, себто цибулину, в землю, не бачив ніякої шкоди. Може, виросте щось путнє, а якщо вилізе якийсь бур'ян – ніхто не сміятиметься над моєю довірливістю.

Вільних горщиків і ящиків у мене було вдосталь. Я приніс землі з палісадника, розбавив її піском і за всіма правилами посадив цибулину.

У неділю ми з батьками смажили шашлики у лісі. У понеділок була контрольна; у вівторок мені притягли нову касету з «металевою» музикою, і я, надягнувши навушники, довго насолоджувався, лежачи на дивані, чиїмось ревінням і конвульсіями.

У середу я раптом виявив, що цибулина старої вже проросла. Паросток був жорсткий, упевнений, фіолетового кольору. Я зрадів.

Настав травень; у повітрі чітко пахло канікулами, а контрольні – четвертні, підсумкові, річні – падали одна за одною. Я трошки відволікся від музики і квітництва, а паросток тим часом ліз і ліз, випускав листя, воно було чудової рваної форми і прекрасного пурпурового кольору. Мені здавалося, що я от-от побачу рослину, що свого часу виявилася мені не по кишені.

У квітковий магазин я зайшов відтоді лише раз чи два. Продавець упізнав мене; знайомої бабусі на розі не було.

Нарешті квітка викинула бутон – чорний, як сажа. Зовнішній бік пелюсток був покритий ніжним велюровим пушком. Я ходив довкола нього, ніби кіт навколо відерця зі сметаною.

На той час шкільна чверть, а з нею і навчальний рік, підійшли майже до завершення. У класі жваво обговорювали плани на літо; ми з батьками збиралися в липні на море. Уже можна було купатися в річці, ми з пацанами часто бігали після уроків на пляж – освіжитися потай від батьків...

Бутон на квітці старої ніби дразнив мене. Ніяк не хотів розкриватися. Я вже готовий був чепірити його ножом – хоч на мить – і подивитися, що там всередині. Якого він хоча б кольору. Була б це звичайна квітка – я так і зробив би, але це була унікальна в своєму роді рослина, і я боявся її пошкодити.

У день останнього дзвінка ми з хлопцями допізна ганяли у футболу на шкільному стадіоні. Коли я повернувся, мама трохи мене насварила, а я злегка образився і для більшого увиразнення цієї

образи вирішив замкнутися у себе в кімнаті. Оскільки ж спати не хотілося, почав гортати альбом.

Такі альбоми були у всіх хлопчаків нашого класу. Чи майже у всіх. Ми малювали – найчастіше перемальовували з плакатів і один у одного – різноманітних чудовиськ і страхіть, з хвостами і без, волохатих і голих, з язиками роздвоєними і цільними, шпичастих, покритих слизом і неймовірно лютих. Був у нас такий собі Колька, який вважався художником і вигадував отих монстрів «з голови», за допомогою тільки кулькової ручки і власної фантазії; отож у Кольки я й перемалював напередодні довгомордого маслакуватого виродка і зараз узявся розфарбовувати його фломастерами.

Пам'ятаю – вікно було відчинене. Був той чудовий вечір, коли хочеться чогось небуденного. Під вікном шелестіли, як живі, тополі. Пролетів кажан – вочевидь, з тих, що жили на горищі в сусідньому будинку. Осяяний ідеєю, я додав Кольчиному монстрові крила, як у кажана.

Вийшло непогано.

Власне, навіть цілком вдало, проте я розглядав свій твір без звичайного в таких випадках задоволення. У сусідній кімнаті неголосно бурмотів телевізор; я роздумував про те, що перед сном мені так чи інакше доведеться перервати добровільне ув'язнення і з гордим виглядом пройти повз кімнату батьків у туалет. Я механічно водив червоним фломастером, додаючи крові на вигнутих пазурах, аж тут якийсь чи то шепіт, чи то зітхання за моєю спиною змусило мене озирнутися.

Якийсь час я здивовано оглядав кімнату; звук повторився – тоді я збагнув, що то зітхає моя квітка. Пелюстки її все ще були щільно зімкнуті, але їх наче розпирало зсередини, ніби надувало повітрям, і вся квітка тремтіла, як антена на рухливому автомобілі.

Я підскочив до квітки і впав перед нею на коліна.

Бутон збільшувався в розмірах. Мені здавалося, що я чую шурхіт, потріскування і навіть притишений гул, як у метро. Звідти,

зсередини. Усе це було так дивно, що я вперше відчув щось на кшталт занепокоєння.

У сусідній кімнаті – в сусідньому світі – із ввімкнутого телевізора лунала ніжна мелодія, що нічого спільного не мала з важким роком.

Пелюстки ледь помітно тремтіли. У якийсь момент мені здалося, що їх розпирає щось зсередини. Штовхає, примушуючи відкритися. У цій прихованій силі було щось від асфальтового катка, який зірвався з обриву і тепер мчить вниз. Або від пожежі, що з дикою швидкістю пожирає ажурний пластик.

Я відсахнувся.

У цей момент у будинку вирубило світло. Згасла настільна лампа на моєму столі, вимкнувся телевізор у сусідній кімнаті, і тато голосно сказав: «Що за чорт!»

* * *

За прочиненим вікном були літні сутінки. Я чув, як батьки перемовляються, як тато відчиняє входні двері, щоб подивитися на лічильник із запобіжниками і перевірити, чи є світло у сусідів...

Я сидів у напівтемряві перед розпуклою квіткою, а ніжна мелодія все звучала, і занепокоєння моє поштовхами перетікало в страх. Я знав, що через хвилину чорні пелюстки розімкнуться і я побачу, що всередині. Станеться те, чого я так чекав усі ці місяці. Чому ж я не відчував радості? Чому в кімнаті стає все холодніше?

Минали секунди, але я вже не хотів, щоб пелюстки розкривалися. Я готовий був заплющити очі, я не бажав бачити, що всередині!

Та пелюсткам плювати було на моє бажання чи небажання. Ось вони здригнулися сильніше і...

Я заверещав, як заєць, і вчепився обома руками в стебло. Мене відкинуло, ніби квітка була під високою напругою, я відлетів і врізався спиною в письмовий стіл, але й вазон не втримався, злетів зі своєї лавочки і гепнувся на підлогу. Квітка лежала тепер на боці; я

знайшов у собі сили піднятися, підстрибнути і двома ногами приземлитися на тремтячий у конвульсії бутон...

Пам'ятаю хрускіт.

І пам'ятаю, як обірвалася мелодія.

* * *

Я прийшов до тяти приблизно через тиждень, і людина в білому халаті, яку я побачив над собою в переплетенні трубок, – цей абсолютно незнайомий чоловік явно зрадив такому перебігу справ.

Потім я побачив над собою татка і маму. Але не відразу впізнав їх, чесно кажучи. Обоє були в білих халатах, обоє добряче змарніли, а тато сильно посивів.

Я геть нічого не пам'ятав з того моменту, як квітка відкрилася. Нічого, крім мелодії. Та й та скоро забулася.

Ніхто не міг пояснити до ладу, що трапилося зі мною того вечора. Коли згасло світло, мама почула мій крик, гукнула мене, але відповіді не отримала; а коли тато виламав двері моєї кімнати, я лежав на поламаній квітці, весь килим був забруднений землею з вазона і кров'ю з мого носа.

Лікарі зійшлися на тому, що, граючи в футбол, я отримав травму голови, яка дала про себе знати через якийсь час. Відкрилася носова кровотеча, я втратив свідомість, а наостанок ушкоджений мозок порадував мене кошмаром. (Хоча ми й справді зіткнулися в грі лобами з шестикласником Ігнатовим, і гуля таки дійсно була чимала.) Я впав у кому і за просто міг померти, якби не здоровий організм і кваліфіковані зусилля лікарів.

Я провів у лікарні все літо і початок осені, а коли виписався, то хитався від протягів і на уроках сидів, як пень. Довелося пропустити рік; важкий рок відтоді викликав у мене головний біль, і всі квіткові ящики прийшлося викинути.

Мене звільнили від фізкультури, зате армія тепер не загрожувала. Мати тряслася наді мною, як осика над підосичником. Спочатку навіть намагалася тримати постійно при собі, ця опіка дратувала – але в той же час мені було шкода маму...

Я не розповідав їй про свої сни.

Приблизно раз на місяць мені снилася мелодія. Та сама.

Тоді я прокидався геть мокрий і в дрижаках. А два чи три рази навіть намочив постіль. На щастя, якось вдалося викрутитися і приховати це від мами...

Минув рік, а потім ще і ще. Я виріс, зміцнів, хворів не більше і не менше, ніж інші школярі, недокрів'ям не страждав, не зомлівав і вчився нормально. Лікарі втішали батьків, запевняючи їх, що серйозних наслідків травма не мала.

Жахливий сон із мелодією навідував мене все рідше.

А коли мені виповнилося вісімнадцять, і зовсім перестав турбувати.

* * *

Минуло двадцять років, і я знайшов своє місце у великій конторі, яка торгувала нерухомістю. Моя кар'єра маклера рвонула вгору, як повітряний змій; у мене якось відразу виходило прив'язати до себе клієнта, підкреслити вигідні сторони угоди й затінити – але не замовчати! – не вигідні. Робота приносила мені задоволення; починаючи працювати з новим клієнтом, я відчував себе майстром, що сів за шахову дошку. Будь-яка угода була для мене призом – великим чи маленьким, але завжди заслуженим, чесним і дуже приємним.

Я возився з малогабаритними кімнатками, з блочними холодними «сорочками», з колишніми комуналками величних руїн «історичного центру»; кілька разів мені траплялося повернути по-справжньому

значні угоди, однак та, що намічалася цього разу, обіцяла стати найбільшою за всю мою кар'єру.

Продавався будинок на три поверхи – з колонадою і флігелем, з автономною електростанцією і паровим котлом, з камінами, стайнею і садом – коротше, продавалася будівля з тих, що свого часу мали назву панських садиб.

Будинок був молодий – п'ять років тому його почав будувати для себе художник, якого надзвичайно цінували на Заході, хоча майже невідомий, тут, вдома. Будівництво затяглося на чотири роки; рік тому художник відсвяткував нарешті новосілля, кілька місяців щасливо прожив у будинку своєї мрії і помер від інфаркту. Нинішній продавець був його сином, молодик років двадцяти з гаком, одягнений стильно, але недбайло, з дуже вузькими – ненормально вузькими, як на мене, – зіницями.

Насамперед я з'ясував юридичній бік питання. Підтвердилося, що син дійсно єдиний спадкоємець татуся. Рано вранці в суботу двадцять сьомого жовтня ми вдвох – його машиною – вирушили оцінювати маєток.

Їхати довелося щось із півтори години. Я подумки відзначив у графі «Відстань»: «далеко». Майбутній клієнт мій нервувався за кермом, голосно шпетив неповоротких, на його думку, водіїв, які не квапилися дати йому дорогу, ривками кидав машину то вправо, то вліво, без потреби порушував правила і різко гальмував – коротше, коли ми спинилися перед смугастим шлагбаумом дачного кооперативу, нерви мої, що на роботі зазвичай подібні до напнутих вітрил, небезпечно напружилися.

Шлагбаум був піднятий, і, схоже, назавжди. За розбитим вікном будки нікого не було видно. Я зітхнув і подумки відзначив у графі «Охорона»: «передбачається».

Ми вїхали на територію кооперативу. З правої сторони тяглася довга і вузька смуга води – чи то затока, чи то чийсь приплив, або просто краєчок болота. Я згадав, що клієнт мій згадував якийсь «пляж» (мабуть, це не тут, заспокоїв я себе).

Кооператив був дивний – одна довга вулиця. Недобудовані дачі – таких була більшість – чергувалися з низенькими, по вікна врослими в землю сільськими будиночками. Розбиті вікна, провалені дахи, бур'яни, які зустріли осінь на гордій позначці «два метри зросту» – схоже, тут багато років не ступала нога людини.

«Опель» трясло на вибоїнах.

– А сусіди тут є? – запитав я клієнта.

Той знизав плечима:

– А треба?

Я здивувався і нічого не сказав. У графі «Під'їзна дорога» подумки відзначив: «погана».

Призначений до продажу будинок видно було здалеку. Червона черепиця, башточки, флюгери, ковані ґрати балконів – художник був не дурний пожити – знався на цьому; побачивши садибу, я відчув до нього, небіжчика, щось схоже на заздрість. Нервова дорога, пустирі та вибоїни навколо – все це раптом стало неважливе, точніше, наповнилося іншим змістом: переді мною був не дуже дорогий будинок десь на задвірках, а віддалений від метушні замок, місце усамітнення, оточене дикою природою...

Поки клієнт заганяв машину в гараж, я стояв посеред просторого двору, вдихав запах листя, що встеляло стилізовані під старовину кам'яні плити, дивився на флюгери і намагався – хоча б приблизно – прикинути ціну всієї цієї пишноти. Ох, це буде вінець моєї ріелторської кар'єри, адже і покупця знайти буде непросто, аж надто кругленька сума вимальовується...

Посеред двору була неправильної форми клумба з величезним каменем у центрі. Це звідки ж приперли таку брилу?

– А це що? – запитав я в клієнта.

– Фонтан, – озвався той знехотя. – Працює від насоса...

– Можна ввімкнути?

– А навіщо?

Він дратував мене, похмурий і безглуздий продавець скарбів.

– Але ж ми привеземо сюди покупця, – сказав я терпляче. – Фонтан теж коштує грошей, і чималеньких.

Клієнт знову знизав плечима. Піднявся на широкий ґанок з двома мармуровими псами обабіч; у руці його подзвонювала низка

величезних сейфових ключів – на кшталт тих, що відкривають залізні двері моєї квартири, але більші.

Коли ключ скреготнув у замку, я чомусь розхвилювався. Занадто подобався мені цей будинок. Дуже хотілося, аби те, що всередині, не підвело очікувань. Клієнт відкрив важкі двері й ступив досередини; а я, майже проти волі, затримався.

Хотілося подовжити задоволення.

І – чомусь – виникло занепокоєння. Виникло і зникло, як тінь летючого птаха.

– Ну, йдіть, – глухо долинуло з дому. – Тут, звичайно, безлад...

Я ввійшов. І з першого погляду зрозумів, що будинок не обдурив мене. Меблів майже не було, зате був великий камін з кованими ґратами, стіни з ніздрюватої цегли і кілька картин олійними фарбами на великих картонках.

– А не боїтеся, що вкрадуть? – запитав я, затримуючи погляд на картинах.

Я знав, що мій супутник потисне плечима, і не помилився в своїх очікуваннях.

– Поки не вкрали, – байдуже сказав клієнт. – Це батькові дарували... Вони ні хріна не варті.

Я рушив нагору вузькими крученими сходами, на другому витку зупинився і подивився вниз. Клієнт навіщось знімав зі стіни найближчу картину; я геть не розуміюся на живописі, і кілька помідорів на блакитному столі нічого не сповістили ні серцю мойому, ні розуму. Я зібрався був іти далі, коли клієнт, захекавшись, розгорнув картонку зворотним боком до мене.

Я вчепився у вузькі перила, ще не розуміючи, звідки страх, але кров уже хлинула від обличчя, щоки оніміли, а долоні прилипли до заліза. На зворотному боці картонки була намальована стара жінка. Дуже стара. І дуже знайома. Та, що продала мені колись квіткову цибулину.

* * *

Напевно, мій вигук був дуже виразний. Принаймні, клієнт на мить вийшов зі своєї похмурої сплячки і поглянув на мене занепокоєно:

– Що?

– Дозвольте глянути, – сказав я сухими губами і дуже обережно, намагаючись не оступитися, спустився зі сходів.

Клієнт виглядав здивованим:

– Що?

Картонку він поставив під стіною – помідорами назовні.

Не звертаючи уваги на його подив, я підняв картину і повернув зворотним боком. Там, на вивороті, не було ніякого портрета – тільки тіснилися, переплітаючись листям, дуже дрібні сині, коричневі і темно-жовті квіти. Абстрактний малюнок, як ото на шпалерах.

– Вибачте, – сказав я, опускаючи картонку. – Мені здалося...

Клієнт навіть плечима не знизав.

Ясно було, що переплетення квіточок зіграло зі мною злий жарт, адже стара впливла з пам'яті зовсім випадково – однак чарівність будинку з флюгерами для мене згасла. Я блукав кімнатами, робив позначки в записнику, виходив на балкони, оглядав горище і підвал – усе це механічно, ніби долаючи зубний біль. Все зрозумілішим ставало, що будинок, попри все, перебуває у чудовому стані. Але тим сильніше хотілося забратися звідси. Неначе починалася застуда, голова боліла все сильніше, хотілося чаю, а краще – горілки...

На щастя, коли ми закінчили – я зробив навіть кілька знімків з різних ракурсів, щоб показувати фотографії потенційним покупцям, – клієнт запропонував мені коньяку.

Я з радістю погодився, випив більше, ніж слід було, і на зворотному шляху дрімав у машині.

* * *

Я працював з будинком художника, як ювелір з алмазом. Густо засіяв пропозиції – починаючи від звичайних газет і закінчуючи елітарними, доступними далеко не всім глянцевиими джерелами інформації.

Невдовзі дехто вже «клюнув»; і через деякий час мені була призначена зустріч з першим покупцем. Розмова надихнула мене; розіклавши на столі фотографії, я докладно відповідав на тисячу хитромудрих питань; в основному вони стосувалися не будівлі навіть, а колишніх хазяїв, їх родоводу і заповітів, останніх новин в області оподаткування та інших тонких матерій.

– Цікаво... – сказав покупець, раптом обірвавши власну думку. Він з усмішкою розглядав одну з фотографій; а я не зрозумів, що саме так його розвеселило, дочекавшись, коли фотографія лягла на стіл, і я їй собі взяв її в руки.

На фотографії був будинок. Західне сонце дуже вигідно підкреслювало різьблені балкончики і підфарбовані стильні флюгери.

– На тій подивіться, – сказав покупець. – Це прямо на конкурс можна надсилати...

Я знову подивився на фотографію.

Будинок відкидав тінь. Обриси її були хижим старечим профілем...

* * *

Чи подумав я про те, щоб всерйоз поступитися цією нагодою на користь іншого?

Хтозна.

Прощання вийшло якесь невизначене і зім'яте. Витративши на «обробку» покупця так багато зусиль і часу, я раптом одним махом перекреслив уявлення про себе як про серйозну ділову людину. Покупцеві вочевидь невтямки було, чому химерна гра тіней, що

утворила на фотографії чорне обличчя старої жінки, справила на мене таке дивне враження.

Чи не тому через кілька днів у офісі пролунав дзвінок, і ввічливий голос повідомив, що потенціальний покупець передумав дивитися «маєток із флюгерами»?

Я анітрохи не здивувався. Я навіть зрадів, як хлопчисько, що з'явився на прийом до зубного лікаря, і почув, що дантист у відпустці. На якийсь час я був вільний від думок про маєток і охоче торгував малогабаритними «сорочечками».

Однак ріелторська машина була запущена, всі мотузочки натягнуті й всі коліщатка в русі. Ще через кілька днів мені знову зателефонували. Новим покупцем була жінка.

Жінку маєток зачарував.

Усе, що так хвилювало попереднього покупця, її, здавалося, не цікавило зовсім. «Цим займеться мій юрист», – сказала вона мелодійним низьким голосом. Її мало турбувала сума – вислухавши мене, вона красиво махнула пещеною рукою: «Про гроші поговоримо потім. Для мене головне, щоб сподобалося...»

Вона уважно розглянула фотографії (всі, окрім тієї, зі старечим профілем. Ту я розірвав на дрібні шматочки і викинув). «Коли це все можна буде побачити?» – запитала вона, дивлячись мені в очі ласкаво і владно. Мені нічого не залишалося робити, – я пробурмотів: «Коли забажаєте...»

І вже наступного дня ми вирушили показувати товар. Рушили караваном з двох машин: за «опелем» мого клієнта слідував чорний поважний БМВ.

Чи слід пояснювати, як погано спав я напередодні? Які сни змушували мене щогодини вставати, вмикати світло, йти на кухню, ковтати таблетки валідолу і валеріани?

Мені знову і знову видавалося, що посеред моєї кімнати розпускається, як і в дитинстві, чорний бутон. І що цього разу я не встигну розтоптати його, перш ніж пелюстки розкриються...

Я не вмів взяти себе в руки, і це було найсумніше. Я подумував навіть – Господи! – скасувати поїздку, за успіхом або неуспіхом якої стояли не просто великі гроші – але моє добре ім'я як фахівця...

На щастя, я добре усвідомив, що відразу ж за скасуванням «оглядин» має слідувати негайна госпіталізація... у психіатричну лікарню.

Отож рано-вранці караван із двох машин перетнув межу міста і, раз у раз провокуючи аварійні ситуації, рушив до місця призначення.

Мій клієнт, як і минулого разу, поведився на дорозі як буцлива корова. Водій БМВ, професіонал, слідував за нами, як іграшкова машинка на мотузочці – не наближаючись, але й не відстаючи ані на крок.

Минули шлагбаум кооперативу. У будці з розбитим склом на цей раз виявився сторож, і я вирішив, що це добрий знак; навіть вибоїста дорога від шлагбаума до воріт маєтку на цей раз здалася коротшою.

Виявилося, що в гараж одночасно можна загнати і «опель», і БМВ. Щоправда, купувальниця цього навіть не помітила – настільки вразив її маленький цегляний замок.

– Іринко, ти подивися! Ти глянь!

Іринці було років вісім. Красива дівчинка з печаткою крайньої розбещеності на кругленькому личку блукала навколо фонтану, скептично відкопиливши губки.

За галявиною перед будинком носився маленький пес невідомої мені породи, дуже кошлатий і гавкотливий. Схоже, купувальниця привезла на оглядини всіх зацікавлених у купівлі осіб.

Мій клієнт гримів ключами, відмикаючи двері, а я стояв біля воріт, намагаючись опанувати гідку слабкість в колінах. Зараз мені слід було по-хазяйськи показувати купувальниці будинок, займати її милою балаканиною, тактовно звертати увагу на товщину стін, на устрій парового котла, на зручність ватерклозета... Але я стояв, мучився власною нікчемністю – і все одно не міг себе змусити ввійти в цей будинок.

Голос купувальниці віддалився. Вона була вже всередині, вона про щось розпитувала клієнта, а клієнт, на щастя, відповідав дуже привітно. Хто б міг подумати, що він узагалі вміє чемно говорити...

– Ма! – гукнула Іринка і теж збігла сходами ґанку, а за нею, оглушливо гавкаючи, поспішила волохата істота невідомої породи. Я залишився сам-один – якщо не брати до уваги водія БМВ, який курих на лавці.

За час, що я шукав покупців, майже все листя облетіло з гілок на землю. Голі дерева шкребли і шурхотіли, флюгери поскрипували, ці звуки були нібито тріщинки на поверхні абсолютної тиші, – осінньої, цвинтарної...

Я кинув курити два роки тому, але підійшов до водія і попросив цигарку. Він пригостив мене – без тіні привітності, але й без неприязні. Він усе так робив – професійно. Легко.

– Нічого собі будиночок... – сказав я водієві просто тому, що треба було хоч щось сказати. – Так?

Він знизав плечима. Цей жест міг означати як згоду, так і заперечення.

Дивна річ – хороша сигарета, перша за два роки, підбадьорила мене. Я нарешті зміг подивитися на себе збоку – людина, яку два незначних збіги змогли повернути в лоно підліткового кошмару...

Я докурив, кинув недопалок в бляшане відерце біля воріт і поспішив до дому. Моє місце там, я маю помножити вигоди цього будинку на свою власну харизму, адже найважче – розмови про умови – може початися прямо зараз...

Купувальниця вийшла на балкон. Глибоко зітхнула, озирнулася, запитала у клієнта, що залишався ще в кімнаті:

– А вам не шкода продавати? Чому ви таку пишноту – продаєте?

Він щось відповів. Я, піднімаючись сходами ґанку, чув його голос, але не міг розібрати слів.

– Зрозуміло... – знову заговорила жінка. – Шкода, що ваш батько так мало встиг тут прожити... Адже він всього кілька місяців тут жив? Так? А від чого він помер?

Мене вразила її безтактність. Саме час було втрутитися; я рвонув угору ґвинтовими сходами, стрибаючи через дві сходинки – аж тут мелодія – така ніжна і сумна, така знайома, долинула знизу, з прочинених дверей підвалу...

Я автоматично зробив два кроки – і зупинився.

Я не чув цієї мелодії відтоді, як мені було дванадцять. Я не пам'ятав її – хіба що в кошмарних снах, які давно минули...

Дивно, що я не закричав. Якимось стримався.

Мелодія стала голоснішою. Те, що видавало її, безсумнівно піднімалося на світло; мені здалося, що це... мій бутон, що за роки виріс і розжирів, пре з підвалу, піднімаючи дошки. І щастя, що штани мої залишилися сухими, бо наступної хвилини з підвалу вибралася Іринка з дитячою шарманкою в руках. Вилязючи, вона на якийсь час перестала крутити ручку шарманки, і мелодія стихла.

– Що... – вимовив я.

Іринка знову взялася за шарманку, і в цей момент я вмить стрибнув зі сходів і вирвав іграшку у неї з рук.

Іринка відскочила і мало не впала у відкриту кришку люка. У дуже блакитних оченятах її з'явився спочатку переляк, а потім злість.

– Ти... чого? – сказала вона тихо, але загрозливо.

Я відступив, тримаючи шарманку за спиною.

– Віддай... – все так само тихо промовила Іринка, і це була не вимога, а порада.

Я знав, що виглядаю дивно, але нічого не міг із собою вдіяти.

– Ма! – крикнула Іринка.

Нагорі відчинилися двері:

– Що?

– Скажи йому! Він шарманку забрав!

– Хто?

На сходах почулися кроки. Здригнулися залізні перила у мене під долонею; купувальниця спершу обігнула мене, потім здивовано заглянула мені в обличчя:

– Що трапилося?

– Він шарманку забрав, – повторила Ірчик. – Я у підвалі знайшла шарманку, а він забрав...

– Ти спускалася в підвал?!

– А що таке? Там класно...

– Ось шкодую, що взяла тебе...

– Так скажи йому – нехай шарманку віддасть...

Я витяг іграшку з-за спини. А кляте дівчисько вирвало її перш, ніж я встиг щось пояснити. І тут же крутнуло ручку...

– Ні! – гаркнув я так, що навіть Іринка здригнулася.

Купувальниця насупилася:

– З якого це дива ви кричите на дитину?

– Вибачаюся, – сказав я через силу. – Прошу вибачення. Це не дуже хороша річ. Ця музика... викликає у мене дуже погані... будить гидкі... спогади. Прошу – дуже – зрештою, вона брудна, мало що там валяється в підвалі...

Жінка з сумнівом подивилася спершу на мене, а потім на шарманку. Владно простягла руку, й Іринка, хмикнувши, віддала іграшку матері.

– Гм... – сказала купувальниця, розглядаючи шарманку. – Тут написано: «Народна французька пісенька... “Навіщо ти зламав мою квітку?”».

– Що? – запитав я тихо.

– «Навіщо ти зламав мою квітку», – з посмішкою підтвердила купувальниця.

* * *

Погано пам'ятаю дорогу додому.

Здається, угода все-таки намічалася. А може, й зірвалася...

Коли я дістався нарешті до своєї квартири, було вже зовсім темно. Не знімаючи мокрого взуття, я прочалапав на кухню і витяг з морозильника пляшку горілки.

Ні, я не алкоголік. Але пляшку горілки в морозильнику тримаю. Просто так, про всяк випадок.

Потім, прийнявши теплий душ, перевдягнувшись і зігрівшись, я цілком спокійно подумав: ні, угоди цієї не буде. Просто є речі, які перебувають за межею можливого. І саме коли ти намагаєшся перестрибнути цю межу – трапляється усіляка нісенітниця... Я ще добре відбувся, подумав я.

Випита горілка зробилась буфером між мною і всією цією чортівнею; принаймні, я зумів заснути майже відразу.

* * *

Будинок було продано. Моє фінансове становище значно покращилось. Я купив наворочений комп'ютер і новий «фольксваген», окрім того, з'їздив на зимовий курорт в компанії чарівної юної модельки. «Міска» дзвінко сміялася і клялася, що приносить мені везіння.

Прийшла весна. Моделька набридла мені, проте везіння не закінчувалося – вигідні угоди йшли одна за одною.

Був квітень, коли я задумався: а чи не придбати гарну дачу? Мені запропонували досить дешево майже добудований будинок у вже знайомому садовому кооперативі. Я механічно зазначив у графі «Відстань»: «далеко»...

І поїхав на оглядини. Потрібний мені номер ділянки я знайшов раніше, аніж над верхівками дерев з'явилися мідні флюгери – але я не втримався і направив машину вперед розбитою дорогою – цікаво ж поглянути на життя нових мешканців такого пам'ятного мені маєтку – хоча б здалеку...

Ковані ворота будинку з флюгерами були відкриті. Посеред брукованого каменем двору бив фонтан; біля ґанку, в палісаднику, сиділа навпочіпки – до мене спиною – і длубалася в землі дівчинка (мабуть, Іринка).

У мої плани не входило бути поміченим і впізнаним. Тому я повільно проїхав уперед, сяк-так розвернувся і все так само повільно рушив назад. А коли порівнявся з воротами, Іринка (а це була вона) підвелася.

Біля її ніг у палісаднику мені привиділося спочатку чорно-пурпурове ганчір'я. І тільки проїхавши кілька метрів наперед, я зрозумів: що це квіти, що вже підросли, з рваним листям і з велюровими чорними бутонами.

Я полишив машину посеред дороги і бігцем кинувся назад.

На подвір'ї нікого не було. Фонтан плювався в небо товстим енергійним струменем. Пам'ятаю, як я, спотикаючись, біг до палісадника. Пам'ятаю, як квіти – а їх було штук сто, не менше – разом обернули до мене бутони. Над землею пронісся не то шепіт, не то зітхання, помножене на число пурпурових стебел. Бутони затремтіли, ніби їх розпирало зсередини, і в кожному з них сидів хтось, пориваючись вирватися назовні...

(Я бачив, як вони лізуть з кожного палісадника. З квіткових горщиків. Як зламують асфальт під вікнами, як пруть з пісочниць на дитячих майданчиках. Як проростає ними моє місто, і всі міста, і будь-який клаптик землі, де живуть люди...)

Я закричав щосили і стрибнув у палісадник, і музика, жахлива музика зла, грянула переможно... Земля під моїми ногами загорілася, бутони – один за іншим – почали набухати, пелюстки затремтіли, і я знав: те, що сидить всередині їх, ось-ось знайде нарешті свободу...

* * *

Я прокинувся від власного крику. Сусіди стукали в стіну, а хвилину через двадцять у двері подзвонила міліція.

Сусіди у мене – вже немолоде, дуже пильне подружжя. Якби мене, не дай Боже, хтось убивав серед ночі – злочинцям би сильно

забрало часу.

Я пояснив ментам, що мені приснився жахливий сон. Ті пригрозили оштрафувати і мене, і сусідів за помилкову тривогу.

Вони поїхали, а я потихеньку одягся, спустився у двір і хвилин через двадцять зловив на перехресті таксі. Водій спочатку відмовлявся везти мене за місто, але я запропонував йому стільки, що він відразу перестав бурчати.

Я розплатився з ним біля шлагбаума. У будці з розбитим склом було темно і тихо.

Я йшов повз старі покинуті будинки, і повз недобудовані й теж покинуті. Було темно і холодно, а головне – я не знав, що буду робити. Єдине, в чому я був упевнений – зробити що-небудь обов'язково треба! Адже цибулини майбутніх сходів уже посаджені в землю, хоча є ще час до того моменту, коли чорні пелюстки розкриються...

Ключів у мене не було. Я переліз через ворота.

Займався пізній осінній світанок. Палісадник був порожній, якщо не брати до уваги тьмяного опалого листя. Я довго сидів на сходинках між бронзовими бульдогами, потім кілька разів обійшов будинок по колу і нарешті знайшов те, що шукав, – підвальне віконце, решітка якого була незамкнена на замок, а обмотана товстим дротом. Я видавив скло, розв'язав дротяний вузол і спустився в темряву; переступаючи через купи непотребу. Знайшов нарешті вимикач, клацнув і заплющив очі.

Це був той самий підвал, де Іринка відшукала іграшкову шарманку. Банки з оліфою, якісь коробки і каністри, сувої лінолеуму, старі етюдники, палітри, заплучені альбоми, а на стіні чомусь карта світу, намальована на прогумованій клейонці. Клейонка в кількох місцях обгоріла, і карта звисала лахміттям – страшним, схожим на обвуглену плоть.

...Чи був хоч якийсь сенс у тому, що я зробив?

Хтозна. Але не зробити цього я все одно не міг.

* * *

Згоріло все. Котел вибухнув, проводку замкнуло, перекриття обвалилося. Вцілили тільки чавунні решітки та флюгери.

Вичислити мене було справою техніки. Проте ніхто – ніхто! – мене ні про що не розпитував. Може, тому, що сина художника, нинішнього власника будинку, ось-ось мали засудити за торгівлю наркотиками.

Проте кар'єра моя скінчилася, а сам я опинився тут. І ось уже багато років я живу від уколу до уколу. Невже вся справа в тому, що колись хлопчиськом, граючи в футбол, я сильно вдарився головою об лоб якогось шестикласника?!

Відразу після чергового уколу я знав, що так воно й було. Мені просто не пощастило. Тепер доведеться довго лікуватися.

Але коли спливає час і наді мною змикається нічна тиша, я, заплющивши очі, бачу жаскі бутони, що проростають крізь діри в обгорілій клейончастій карті. А неподалік, в ординаторській, твердим жіночим голосом бурмоче телевізор; я вслухався в це бурмотіння, і мені здається, що в кріслі дикторки сидить знайома стара, а за спиною у неї погойдуються оксамитові чорні бутони.

Я згадую задимлені руїни.

Руїни будинку з флюгерами.

Мені стає страшно, і водночас я майже пишаюся. Я зробив мало, дуже мало, але я хоч що-небудь зробив. Я НЕ дозволив бутонам розкритися. Це все, що я зміг...

Хоча коли-небудь, я знаю: може, просто зараз, – з любов'ю вирощена кимось квітка вже розмикає пелюстки...

Імператор^[4]

- Отже, мова йде про хлопчика з «Імператора»?
- Так. За документами – Денис Донцов. Хоча у нього зроду не було ніяких документів, це вже зараз...
- Розумію.
- На даний момент – тринадцять років. Зачатий і народжений в експедиції. Третина дослідних звітів – я маю на увазі нормальних звітів, коли у них було ще все нормально – стосуються перебігу вагітності, пологів, потім розвитку немовляти...
- Пологи були частиною дослідницької програми?
- Так. Ви ж розумієте, як це важливо. Відтворення популяції в умовах далекого походу. Наголовніше питання... Хоча, звичайно, вони зробили купу важливих справ. Усіляких. До складу експедиції входили дванадцятьох осіб – усі блискучі спеціалісти...
- Прошу вибачення, але я читав матеріали, які мені передали. Там це все є.
- Так, вибачте.
- І що з хлопчиком? Окрім того, що він...
- З ним усе нормально. Він адаптований. Розмовляє чотирма мовами, окрім рідної. Грає на скрипці і фортепіано. Розвинений фізично. Товариський. Розуміє жарти і жартує сам. Терплячий. Витриманий. Ввічливий.
- У вас дивний емоційний фон, якась напруга стосовно хлопця...
- Я розповім. Денис народився вчасно, легко і без ускладнень. Розвивався абсолютно нормально. Перші слова були – «мама» і «пілот»... Коли йому було вісім років, помер командир екіпажу. Через місяць – біолог, батько хлопчика.
- Вони одразу запідозрили епідемію...
- Так. Хоча взятися їй не було звідки. Командир і біолог померли однаково – спершу затьмарення розуму. Потім відмова життєво

важливих органів. Ви знаєте – на борту був потужний медичний модуль з реанімацією, здатною підтримувати життя хоч окремого органа, хоч відтятої голови... Але ні командира, ні біолога не врятували. Коли стало ясно, що мозок мертвий...

– Розумію.

– Їх помістили в саркофаги в спеціальному відсіку. Таким був припис. З цієї експедиції мали повернутися всі – живі й мертві.

– У мене немає інформації, як малюк пережив втрату.

– У мене теж. Немає записів – у ті дні їм було не до протоколу. Вони шукали причину...

– І не знайшли.

– Ні. Забігаючи наперед, скажу, що ми теж не знайшли. Про жодні бактерії, віруси, інопланетних створінь не може бути й мови. Ми мало не на атоми розібрали корабель і вміст саркофагів...

– Хлопчику було вісім?

– Так. Командування польотом прийняв другий пілот. Начальник експедиції відновив нормальну роботу... Наскільки це було можливо...

– Втрати неминучі?

– Так. Напевно, вони теж так подумали, коли через рік помер дієтолог.

– З тими ж симптомами?

– Абсолютно. Коли Денису було десять, за три місяці вимерла вся команда. Остання – його мати, бортінженер. Денис отримав точні інструкції: керуючи автоматами, уклав матір в дванадцятий саркофаг. Резервний.

– Та-ак...

– Три роки він провів на борту сам-один, в компанії роботів і небіжчиків. Зрозуміло, курс був прокладений, автоматика не підвела. Але – я повторюю – зараз це товариський, освічений, абсолютно нормальний хлопчик.

– Неабиякий, визнаю. Але він виріс серед видатних людей, в обставинах, які не можна назвати рядовими...

– Повірте, ми не стали б до вас звертатися. Ми зустрічали експедицію – за графіком. Денис вийшов на зв'язок точно в строк... Зрозуміло, дізнавшись, що екіпаж загинув, ми залишили корабель на орбіті. Певна річ, Денис потрапив у карантин. Він співпрацював, ви не повірите, з охотою, він нас утішав! Його мало не на частини розбирали, намагаючись виявити аномалію, а він жартував... Він здоровий. Корабель стерильний. Прах наших товаришів піддали всім тестам, які тільки можливі.

– Нічого не знайшли?

– Ні. Щоправда, провідний інженер проекту помер через місяць після повернення «Імператора». Але це зрозуміло: обширний інсульт...

– Так...

– Дениса відправили до школи – в одну з кращих шкіл, ми відчували провину перед його батьками...

– Це вже даремно.

– Він провчився півроку. Характеристики позитивні.

– Ми підбираємося до того, чого немає в моїх матеріалах.

– Так. В останній місяць один за одним, померли троє його вчителів. Затьмарення розуму, відмова життєво важливих органів... Причина невідома.

* * *

Школа була справді хороша – маленьке, віддалене містечко на березі моря, з парком, що обступив будівлі, з нескінченними треками, теренкурами, спортмайданчиками, альтанками і експериментальними ділянками, нарешті, з фортечною стіною вздовж головної алеї. – Стіна уособлювала прогрес, а тому була складена з різних матеріалів, починаючи від цегли і закінчуючи будівельним монолітом. Мозаїчні картини з кольорового скла зображували людей, що займаються своєю справою, – інженерів над

просторовими моделями, древніх греків з мотиками і космонавтів у старовинних скафандрах. Біля самого входу дві фігури в спортивних костюмах – чоловіча і жіноча – стояли, цнотливо взявшись за руки.

Що мав відчувати хлопчик, який першу дюжину своїх років бачив лише те віртуальне небо? Що він повинен відчувати, опинившись на березі, у парку, серед сотень ровесників? Потрясіння? Або, може, розчарування? Справжнє небо так схоже на віртуальне, що, бува їх важко розрізнити...

* * *

У вестибюлі на інформаційному екрані були виставлені три портрети в траурних рамках. Стояла тиша, незвична для школи.

– Доброго дня. Мене звати Олександр. Вам дзвонили.

– Так, зрозуміло, – жінка в адміністративному кріслі посміхнулася дуже натягнуто. – Ви хочете поговорити з Денисом?

– Ні. Тобто хочу, звичайно, але пізніше. Спершу я збираюся зустрітись з кількома його друзями... Навряд чи в нього є друзі. З товаришами. З педагогами.

– Зрозуміло. – Жінці, важко було посміхатися.

– І ще я заздалегідь приношу вибачення за нетактовність. Мені треба поговорити про ваші останні втрати – про тих педагогів, що померли.

Жінка мовчала секунд тридцять. Її ліва рука почала тремтіти, і вона міцно притисла долоню до столу.

– Розумію, – сказала вона нарешті. – Що б ви хотіли знати?

– Я вивчав їхні медичні карти. Всі троє були практично здорові.

– Так.

– Я бачу, в школі траур?

– Шок, – просто сказала жінка. – Багато хто, здається, й досі не вірять. Знаєте, дитяче бажання відгородитися від поганого. Ми тут, на щастя, рідко стикаємося зі смертю...

- Денис Донцов часто з нею стикався.
 - Так. – Жінка знову помовчала. – Бачите, ці троє були найкращими. Зрозуміло, у нас багато чудових педагогів... Але ці троє були особливими – за ними тяглися, їх хотіли наслідувати.
 - Вони викладали в класі у Дениса?
 - Єлизар Степанович і Лука Вікторович – так. А Ельза Себастьянівна, вчитель японської, – ні. Але Денис ходив до неї на факультативні заняття. Чому ви пов'язуєте те, що трапилося, з Донцовим?
 - А ви не пов'язуєте?
- Жінка перевела погляд на вікно – там сяяло сонце крізь сплетене гілля:
- Нам дуже важко утримувати учнів від паніки. Адже історію Дениса тут знають усі. Знаєте, як його прозвали? Імператором. З першого ж дня. А тепер звать Імператор Смерть.
 - Він зарозумілий? Вважає себе особливим?
 - Ні. Але він непростий. Дуже непростий хлопчик. Нам довелося... схитрувати, оголосити Дениса хворим і помістити в ізолятор.
 - Але він здоровий?
 - Цілком. Як не шкода це визнавати, ми, напевно, будемо наполягати на його переведенні... кудись.
 - Підстави?
- Вона знову подивилася йому в очі:
- Немає ніяких підстав. Тільки почуття самозбереження. Гадаю, нам вдасться переконати опікунську раду.

* * *

- Імператор Смерть? – дівчинка подивилася майже вороже. – Не чула. Його звали просто Імператор.
- Він надто загордився, тобі не здається?

– Ні, – вона підвела очі. – З огляду на все, що випало на його долю, – ні! От якби ви, скажімо, три роки сиділи самотою всередині консервної банки, нашпигованої технікою, а потім прибули на планету, де у вас немає навіть знайомих щурів... Навіть щурів! – Голос її затремтів. – І вас що, зустріли як героя? Ні, як разнощика невідомої інфекції! Я б подивилася тоді на вас. Ви б усіх зненавиділи. А Денис – ні...

Вона дивилася на нього переможно і похмуро, ніби очікуючи негайного визнання: так, я невдаха.

– Він розповідав про себе? – Олександр ухилився від емоційно небезпечної теми.

– Не відразу і не всім.

– Тобі розповідав, Олю?

– Мені – так, – дівчинка зарозуміло примружилася. – Про те, як грав із дорослими в перші роки. І як жив потім один. А про час, коли вони всі по колу вмирали, – він нікому не говорить.

Вона закусила губу і втупилася поверх плеча Олександра вдалину, де височіли над зеленню парку старі пінії на березі.

– Імператор. Це дитяче прізвисько. Так звали його батько і мати. За назвою корабля. А зовсім не через те, що він надто загордився... Розумієте, ми – людство, а Денис – сам по собі. Він це відчуває кожного дня, він з цим живе.

– Вважає себе особливим?

– Та ні ж бо! Він найзвичайнісінький хлопець. Не дуже розумний, не дуже сильний. Якийсь розгублений... Дуже самотній.

– А як у нього складалося з хлопцями?

– Ми його намагалися адаптувати, як могли. Дещо вийшло. Він став сміятися. Став грати у волейбол за школу. Він... розумієте, йому тринадцять, а на вигляд – п'ятнадцять. Психологічно він молодший, він дитина. Імператор Смерть – дика вигадка, дуже жорстока. Який стосунок він має до чиеїсь там смерті?! За що його замикати в ізолятор? Га?

– Він хворий, – обережно сказав Олександр. – Його імунітет...

– У нього прекрасний нормальний імунітет! – Вона викрикнула ці слова і відразу поникла, як зів'ялий листочок. – Кажуть, його взагалі приберуть з нашої школи... А за що, можна дізнатися?!

* * *

– У нас у школі п'ятдесят сім відсотків учнів становлять дівчата, – сказав високий хлопець зі шрамом на вилиці. – Отже, як можете собі уявити, деяка емоційна нестабільність має місце.

– Ти хочеш сказати, хтось справді вірить у прокляття?

– Необов'язково у прокляття. Дівчата, особливо в цьому віці, – хлопець поблажливо посміхнувся, – це така каша, така гормональна мішанина... Ридання, сміх без причини, усілякі таємниці. Дениса вони обліпили з першої ж хвилини, як він переступив поріг – їм було цікаво. Потім вони стали його жаліти. Потім вони стали його любити... Тепер вони його бояться, вірять, що він справді Імператор Смерть, поширює якісь чорні флюїди всюди, де з'явиться.

– А ти що про нього думаєш?

– Тварюка, – не вагаючись відгукнувся хлопець. – Позбавлений емоцій відморозок. З надвисоким рівнем інтелекту.

– Ти з ним дружив?

– Я з ним водився. Він дозволяв мені це. Для мене, треба сказати, це був дуже корисний досвід.

– У нього, здається, було багато товаришів...

– Так видається. Він уміє наводити тінь на тин. Він знає, чого від нього хочуть, і підтримує ілюзію товариськості. По-справжньому він дозволяв з собою водитися тільки мені... і ще декому. Іноді.

– Ті вчителі, що померли, – у них були якісь особливі відносини з Денисом?

Хлопець замовк і деякий час дивився, як дзижчить бджола над величезною садовою кульбабою.

– Він ділив учителів на корисних та некорисних. Ці троє були у нього в числі корисних, навіть дуже. Це все, що я можу сказати.

* * *

– Як вам вдалося зтягти у волейбольну команду такого замкнутого хлопчика, як Денис?

– Зтягти? – Дівчина хмикнула. Їй було шістнадцять років, волосся і очі у неї були однакового яскравого кольору, рудо-каштанові. – Та він просився три тижні! На тренування ходив, на лавці сидів!

– Справді?

– Ну так... Він таки фізично розвинений, але руки нетреновані, по м'ячу не міг втрапити. Я на нього стільки тренувань убила – жах! І він таки заграв, у мене й мавпа заграє!

– Ви його не боїтеся?

Дівчина кліпнула дуже густими темними віями.

– Себто? Ця маячня щодо прокляття, Імператор Смерть? Я не вірю в прокляття!

Щоки її, секунду тому засмагло-червоні, раптом посвітліли і стали просто засмаглими.

– Узагалі, – сказала вона знехотя, – у нас тут траур, чотири тренування вже пропустили... Лука Вікторович був у нас спортивним організатором... Напередодні... У нас була товариська гра... Ми вилітали в іншу школу, вранці вилетіли, вдень зіграли, а увечері назад...

– Виграли?

– Продули. Денис заповор подачу... Але не в тім річ. Лука Вікторович усю зворотну дорогу був бадьорий, нас утішав. Особливо Дениса. Потім замовк. Потім я дивлюся – він іде по доріжці... На куші натикається... Отак ішов, ішов і впав! Ну, швидко лікаря викликали...

Вона подивилася на свої долоні – великі і жорсткі, як у хлопця.

– Я не вірю в прокляття, – повторила з притиском. – Але якщо це не прокляття – то що за нісенітниця, га?!

* * *

Ізолятор стояв далеко від берега. З головним корпусом його пов'язувала крита галерея.

– Він що ж, увесь час один? Ніхто його не провідує?

– Він звук сам-один. – Жінка-лікар відвела очі. – До того ж хлопці багато спілкуються по Мережі. Доводиться, знаєте, спеціально нагадувати йому, що пора зарядку зробити або на повітрі погуляти...

На стінному екрані сидів, закинувши ноги на низький столик, худий підліток з комунікатором на колінах. Видно було його потилицю, помірно кошлату, і невелике акуратне вухо. Світла футболка обтягла спину – не сутулу, в міру м'язисту.

– Він знає про камери?

– Звичайно. Камера тільки в головній кімнаті його палати. Ще у нього є спальня, санблок, спортблок, медблок...

– До речі, як він себе почуває?

– Чудово. – Лікар мигцем глянула на Олександра і знову опустила очі. – Ви розумієте, він здоровий. Тримати його в ізоляторі – лукавство...

– Ви вірите в прокляття?

– Я вірю фактам: троє людей померли.

– Люди смертні.

Лікар підвела очі і подивилася тепер уже пильніше:

– Я працюю в цій школі п'ять років. Ми тут рідко зустрічаємося зі смертю, знаєте... У нас навіть тварини живуть довго і щасливо.

– Добре вам.

– Так. А цей хлопчик прийшов звідти, де смерть густа, як... як скраплене повітря. Він Імператор Смерть. Я б на вашому місці не зустрічалася з ним.

– Ви серйозно?! Ви, доросла людина? Адже навіть діти не вірять у таке...

– Саме тому, що я доросла, серйозна людина, – вперто сказала лікарка. – Коли до нас привезли Дениса, його минуле життя було під забороною. Таємниця, і все. Відразу ж стало ясно, що хлопець потребує психологічної допомоги. Тоді я, як відповідальний медпрацівник, поставила питання про доступ до інформації... Спершу розсекретили для мене і адміністрації. А потім для всіх, бо... Ну, нерозумно, адже таке в таємниці не збережеш.

– Зрозуміло. Значить, невідомі чорні сили, які неможливо ні зафіксувати приладами, ні обчислити, ні передбачити?..

– Я не знаю, – втомлено сказала лікарка. – Єлизар Степанович... Єлизар Горошко, тридцять років, учитель теплофізики. Тиск – сто двадцять на вісімдесят. Медична карта чиста. Плавець. Велосипедист. Лижник. Випав з вікна другого поверху, втративши здатність орієнтуватися в просторі. Перелом руки. Я помістила його в реанімаційний модуль... Ви бачили звіти? Спочатку там напевно мої записи йдуть...

– Так.

– Він просто виключився, як прилад. Серце не вдалося запустити. Я підключила його до машини – серце, нирки, печінку... повністю. Коли його відвезли звідси в госпіталь, він був ще живий. Якщо можна так висловитися. Потім мені нічого не хотіли говорити, просто повідомили про смерть. І я нічого б не знала, якби не другий випадок. Ельза Себастянівна Лун, учителька японської. П'ятдесят років. Незаміжня. Мати п'ятох дорослих дітей. Зі схильністю до гіпертонії. У минулому році – перелом ноги, травма отримана під час поїздки з учнями на гірськолижний курорт. Зрослося без ускладнень. Втратила свідомість серед білого дня, в парку, по дорозі від їдальні до навчального корпусу. Не впізнавала мене. Не впізнавала нікого. Я помістила її в реанімаційний модуль... Далі розповідати?

– Чому це сталося? Діагноз?

– Офіційно – гіпертонічний криз. Вона носила пластир, який контролював тиск і подавав сигнали щоразу, коли систолічний ледь-ледь перевищував сто сорок. Показання пластиру у мене фіксувалися на приладах, я все передала в госпіталь. Там був зубець, її тиск стрибнув до ста п'ятдесяти і одразу ж повернувся до норми хвилин за десять до того, як вона впала... Але сто п'ятдесят на дев'яносто – це ж не гіпертонічний криз!

– Тобто ви не згодні з офіційним діагнозом?

– А яка різниця, згодна я чи ні? Лука, спортивний організатор, сорок років. У цього зроду не було гіпертонії. Дівчата розповідали потім, що він ішов, насакаючи на кущі. Я бачила потім зламані гілки. Бачила сліди. Він ішов, виляючи, як тяжко п'яний або повністю дезорієнтована людина. Першим відключився мозок... Не зовсім відключився, але був тяжко пошкоджений. Тіло якийсь час жило і рухалося за інерцією. А потім вимкнулося. Я, звичайно ж, помістила його в реанімаційний модуль. Але який сенс підтримувати життя тіла, якщо воно порожнє? Якщо душа вже вилетіла з нього невідомо куди?

Лікарка замовкла. Підліток на екрані змінив позу – прибрав ноги зі столика, повозився в кріслі, сів рівніше.

– При чому тут хлопчик? – запитав Олександр.

Лікар знизала плечима:

– А при чому тут хлопчик? Тільки при тому, що там, де він, помирають люди. Більше у нас немає нічого – ні даних, ні відомостей, тільки... почуття самозбереження.

– Думаю, вам вдасться переконати опікунську раду, – сказав Олександр.

Лікарка уважно на нього подивилася.

– Так, – відповіла сухувато. – Якщо ви хочете говорити з хлопчиком – будь ласка. Це ваша робота, врешті-решт, і ви знаєте про цю історію куди більше за мене... Тільки візьміть до уваги одну обставину.

– Себто?

– Померли ті, хто був важливий для Дениса. Хто був йому особливо цікавий.

– Бідолашний хлопчик... – пробурмотів Олександр.

– Так. Я теж йому цікава. Я ніколи з ним не розмовляю віч-на-віч. Можете мене зневажати. Можете написати рапорт.

– Я не збираюся...

– Дякую. Послуга за послугу: і ви йому будете цікаві. Ви, з вашою роботою, з вашим завданням. Особливо цікаві. Він допитливий.

– І що станеться зі мною, якщо я поговорю з цим хлопцем наодинці?

– Може, нічого. А може... Я, звичайно, розміщу вас у реанімаційний модуль у разі чого. Але результат – відомий.

Олександр усміхнувся. Лікарка теж подарувала йому слабку посмішку.

* * *

– Здрастуй, Денисе.

Хлопець обернувся.

Він справді виглядав на п'ятнадцять – незграбний, маслакуватий, абсолютно нормальний підліток. Він посміхнувся з природною ввічливістю, хотів був сказати: «Здра», – і раптом затнувся.

Це тривало дуже коротку мить. Хтось інший, не Олександр, не помітив би або не надав цьому значення. Але хлопець затнувся, побачивши його, і в очах промайнула... радість чи що? Подив? Непізнане відчуття. В цілому позитивне, але з ноткою тривоги.

– Здрастуйте, – сказав він наступної секунди, абсолютно так, як це мав сказати нормальний хлопець у такій ситуації. – Ви слідчий?

– Я фахівець з різного роду нештатних ситуацій, – округло пояснив Олександр. – Адже ми раніше не бачилися, так?

– Ні. – Хлопець підняв кутики вуст. – Ви здалися мені схожим на одну людину.

– На кого?

– На мого батька. – Голос хлопця не здригнувся. – Хоча я пам'ятаю його набагато молодшим. Вам близько сорока. А татові, коли він помер, ще й тридцяти не було.

Олександр розгубився на цілу секунду. Дуже не хотілося вимовляти традиційне «співчуваю», але нічого кращого придумати не виходило.

– Тобі непросто довелося.

– Так, мені вже говорили, – він пом'якшив зухвалість посмішкою. – Ви вірите, що троє викладачів померли через мене?

Дивлячись в його безтурботні сіро-блакитні очі, Олександр розгубився вдруге. Він раптом згадав жінку-лікаря, яка не хотіла зустрічатися з цим хлопцем віч-на-віч.

– Я не оперую чутками. Тільки фактами. І, зрозуміло, не збираюся звинувачувати тебе в тому, чого ти не робив...

Його язик вимовляв слова, за смисловим навантаженням схожі на хрипіння. Олександр дивився в очі хлопця. Той дивився і посміхався у відповідь.

Волосся на потилиці у Олександра піднялося дибки. Те, чого не виміряти приладами – чуття, – змусило серце забитися швидше, і сигнал небезпеки майнув по шкірі, як вітер по рівнині.

– Дуже цікаво, що тепер зі мною буде, – тихо сказав хлопчик. – Начебто я ні в чому не винен... Але я в ізоляторі. Мене тепер назавжди ізолюють? Щоб я жив усе життя за ґратами, як прожив перші роки?

Олександр насилу відвів очі. Кімната була більша, Олександр стояв тепер спиною до камери, а Денис – лицем. Щоправда, можливо, тут не одна камера... У вікно билася муха. Страшна історія, моторошна – ось так прожити все ж-життя, як самотній ж-жук на віконному склі...

– Ні, – сказав Олександр і закашлявся, бо голос раптом сів. – Ти ж не хочеш самотності? Тобі пропонували дистанційне навчання, ти

відмовився. Тобі пропонували програму адаптації, але ти захотів у нормальну школу...

Денис кивнув:

– Я хотів поспілкуватися з різними людьми. Це ж природно?

Олександр відчував його погляд щокою.

– Що трапилося там, в експедиції? Ти знаєш?

– Мене багато разів запитували. Я все розповів. Ви ж читали мої звіти?

– Згідно із законом, – уточнив Олександр, – потрібна дуже вагома причина, щоб замкнути підлітка проти його бажання. Але якщо всюди, де ти з'явишся, будуть вмирати люди...

– Але чому вони будуть вмирати? З якої причини? – В голосі хлопця почувся втомлений подив. – До чого тут я?!

«Ось і я не знаю».

Денис перетнув кімнату. Взяв волейбольний м'яч, що закотився у куток, підкинув на руці.

– Ви граєте у волейбол?

– Ні. Тільки раніше, в юності...

М'яч ударився об стіну, обшиту деревом.

– У кімнаті краще не грати, – винувато сказав Денис.

М'яч вдарився ще раз, косо відскочив від декоративного керамічного світильника і з силою вдарив у щось крихке над вхідними дверима. Посипалися крихітні скалки.

– Камера, – сказав Денис розгублено. – От так халепа... Я камеру випадково розбив...

Олександр майже проти волі подивився йому в очі.

– Ви нікому не сказали в комісії, що знали мого батька, – сказав Денис.

– Звідки ти... звідки ти взяв?

– А матір ви бачили всього лише раз. Але вона добре вас запам'ятала.

– Тобі розповідали? Про мене?!

– З вас все й почалося, – сказав Денис. – Батька відрахували із загону. Він знайшов інший спосіб повернутися в експедицію. Він одружився з мамою. Яка була кепським інженером. Але ідеально підходила на роль матері, особливо в поєднанні з моїм татусем у ролі батька...

– І він все це тобі розповів?!

– Зізнайтеся, Олександр. Що ви зробили, аби батька відрахували із загону претендентів?

– Нічого. Правда.

– Шкода, якщо так.

Хлопчисько раптом посміхнувся дивною посмішкою. М'язи його обличчя затремтіли. Олександр мимоволі позадкував до дверей.

– Камера розбилася, – сказав Денис. – Але у вас із собою пристрій. Щоденник. Ви усе записуєте.

– Це моя робота.

– А лікар нізащо не зайде. Вона боїться зі мною зустрічатися.

– Ти фантазуєш...

– Батько був вашим другом. Кращим другом. До однієї розмови. Вночі, під час дощу. Ви йшли пішки до станції. Пам'ятаєте?

– Він що, і про розмову розповів тобі? З огляду на те, що тобі було вісім, коли він помер?!

– Так, – Денис трохи примружився. – Думаю, в пам'ять про людину, яка була вашим другом, ви могли б не переслідувати мене? Тим більше за те, чого я не робив?

– Дурниці. Як я можу тебе переслідувати? Я слідчий...

– З правом вагомого слова, – Денис міцно заплющив очі. Дивно – він був схожий у цю мить на кота, що грівся на сонці.

– Ти дуже... вдався в батька, – сказав Олександр. – Ти так на нього схожий, що я повірив би в переселення душ...

Денис підкинув м'яча і знову зловив:

– Шкода. Повторюєте, що ви нічого не зробили, аби батька прибрали із загону? А він-бо був упевнений, що це ви. Для нього в

цьому був сенс – протистояння, суперництво. Але якщо ви нічого не зробили – тож він даремно зарахував собі перемогу над вами?

– Я передчував, що експедиція погано закінчиться, – повільно зізнався Олександр.

– Погано – для кого? Їхні портрети – в залі слави космонавтики. Їх імена вчать у школі. Так для кого погано закінчилася ця експедиція?

– Для тебе...

– Для мене, – Денис стукнув м'ячем об стіну, – ще нічого не закінчилося. Я сподіваюся.

Олександр зачекав, сунув руку за пазуху і витяг з внутрішньої кишені куртки чорний циліндр щоденника на петельці. Поклав на стіл.

– Це жест довіри? – Денис підвів брови неприємним дорослим жестом.

Олександр мовчав.

Денис похитав головою. Взяв зі столу щоденник. Покрутив у пальцях. Спалахнуло червоне кільце, розгорнулася в повітрі панель керування.

– Не можу звикнути до цих штук, – пробурмотів Денис і відключив запис. Червоне кільце згасло, відключений щоденник вже не був схожий на тліючу сигару.

– Більше ніхто не помре, – сказав Денис. – Хлопчисько утнув дурню. Він жадібний. Він хотів більшого...

Олександр прикусив язика.

– Я вигадую казки, – Денис розкрутив м'яч на пальці, як глобус на осі, всі його рухи були разюче точні і розраховані. – Я складаю казки і розповідаю собі. Адже це не ознака божевілля? Я самотній хлопчина з непростю долею. Казки ні до чого не зобов'язують і нічого не означають. Це просто фантазії. Я фантазую про те, як маленький хлопчик став пірамідкою. Пластмасовою пірамідкою, на яку так приємно нанизувати кольорові кільця. І він нанизав на себе дядька Толю, потім тата. А тоді Кріса, потім Єву. Затим і їх усіх.

Забрав собі. Жадібний хлопчина – хотів іграшок. До моменту посадки у нього було тринадцять історій життя, тринадцять докладних пам'ятей про все. Тринадцять схованок умінь і навичок, з яких його особистий стрижень – найбільш слабкий. Але й найбільш живучий. Чіпкий. Матір він хотів залишити назовні, але вона здогадалася про все. Вона була нещасна і сумувала без тата. Тому неньку я теж забрав собі. Я фантазую про те, як славно було б забирати з собою людей і жити з ними. Я дуже хотів би забрати й тебе, але це підозріло. Імператор Смерть... Не можна так скупитися. Але я їх усіх люблю. Вони – мої громадяни. Я їх імператор.

– Ти справді божевільний, – прошепотів Олександр.

– Так, – Денис кинув м'яча і зловив біля самої підлоги. – Але я не загрозливий. У мене схильність до фантазування. На самоті я розважаю сам себе.

М'яч знову закрутився у нього на пальці, і шви на темно-червоній волейбольній шкірі миготіли, ніби материки чужої планети.

– Кольорові кільця, – сказав Олександр. – Пірамідка. Братське кладовище...

– Але, може, вони живі? – Денис лагідно на нього покосував. – Га? Може, вони дивляться на тебе *моїми* очима? Перші громадяни великої імперії, які подолали трагічну невідповідність духу і тіла?

Олександр мовчав.

– Невже ти ніколи не згадував Владика? – м'яко запитав Денис. – Який, щоб довести щось тобі... і собі також, певна річ, полетів у експедицію не так як біолог, а як самець?

– Замовкни!

– Він простив тебе. Я простив тебе, Сашку-черепашко. І не дивись на мене, як Еля Дімінуендо на дохлу жабу.

М'яч дзвінко вдарив об підлогу. Олександр довго чув відлуння удару. Хоч луни бути не могло.

– Хочеш приєднатися до нас? Стати громадянином імперії? – Голос Дениса став густим і в'язким.

– Ні!

– Свобода? Братерство? Глибоке взаєморозуміння в колективі таких різних, але таких гідних особистостей? Злиття...

– Ні!

– Перехід на інший якісний рівень! Інший спосіб існування, що відкриває...

– Заткнись!

– Даремно. Дуже скоро вільний прийом у громадянство буде закритий. Тільки найдостойніші. А ти – просто пересічний хлопчина, Сашку, яким був, таким і залишився. А тепер піди і скажи їм, що трагедії в школі – не більше, ніж ланцюг випадковостей. У мене був гіпертонічний криз, у Луки – давня травма голови, про яку ніхто не знав. Реально була така травма – я ще в школі з коня впав. А той випав із вікна... Єлизар випав з вікна, цим усе пояснюється. Просто запаморочилось перед очима. Нехай мене переведуть в іншу школу, якщо ці мене не хочуть... Більше смертей не буде. Адже не можуть випадковості тривати вічно.

І він кинув Олександрові м'яч.

* * *

– Він розбив камеру м'ячем! Сказав би – будь ласка, я б її відключила!

Жінка-лікар нервувала і пильно дивилася на Олександра. Неначе боялася, що зараз він почне ходити, натикаючись на стіни...

– Про що ви говорили?

– Я поставив йому всі запитання, які хотів, – сказав Олександр. – Я зв'яжуся, за мною надішлють транспорт...

– Ви їдете?

– Я закінчив.

– Ви отримали відповідь?

Він твердо подивився їй в очі:

– Ланцюг випадковостей, нічого більше. Фатальних, звичайно. Або доведеться повірити в неймовірні речі. Які зруйнують наше уявлення про світ. А ми ж цього не хочемо?

– Ви мене питаєте? – Лікарка прийшла в замішання.

– Себе, – зізнався він. – Але в будь-якому разі цей хлопчик більше не буде тут учитися. Спасибі, ви мені дуже допомогли, до побачення...

– М'яча-бо залиште, – тихо сказала жінка-лікар.

* * *

Він вийшов з будівлі ізолятора в парк і пішов до берега, іноді натикаючись на кущі. Але свідомість його була ясна. Він просто бачив перед собою не шкільний парк з його квітами і метеликами, а бетонну дорогу, залиту дощем, і двох молодих людей, що йдуть до станції, де через півгодини мала з'явитись електричка. Значить, з мене все почалося, думав він.

Прізвище Елі було Рене. Дімініуендо її прозвали за ледве чутний, тремтливий голос. Де вона зараз? Крихітний маркер, точковий спогад, що не має значення ні для кого, крім двох учасників. Еля Дімініуендо, яка бажає неодмінно поховати жабу за обрядом якоїсь екзотичної секти, а жаба в кінці кінців ожила і тихенько сховалася під витяжку кондиціонера...

Вони багато пили того вечора. На зворотному шляху меланхолія перетворилася в злість. Десятихвилинної прогулянки вистачило, щоб пояснити Владиду, чому його ніхто не візьме в експедицію. Не те що в довгий рейс – але навіть у ліс за грибами. Всього кілька прикладів з життя – ким був Владик, як він з'явився, як з ним поводитися. Чого він вартий. Напевно, це було занадто. Потім зробилося соромно. Але каяття запізнилося – Владик закусив повіддя, між ним і Сашком-черепашкою навіки постала скляна стіна.

Значить, з мене все почалося?

На злітний майданчик біля берега опускався вертоліт. Олександр відвернув обличчя від вітру. Ланцюг випадковостей, сказав він собі суворо. Більше не повториться.

І закинув непотрібний щоденник у море.

Візит до Імператора^[5]

У призначений день «Метрополія» не з'явилася. Телескопи (скільки їх було) марно шукали в небі нову зірку.

Інформаційні служби поспішили запевнити – вісімдесят років тому було зафіксовано найбільше в історії запізнення імператорського корабля – тоді він спізнився на десять діб.

«Метрополію» чекали десять діб, і ще десять діб, і ще... Тридцять днів – за цей час обговорили всі версії і спрогнозували всі варіанти майбутнього. Дехто виявляв навіть оптимізм. У планетарній адміністрації народились раптові сепаратисти.

– Ми – громадяни Варти. Передовсім – планета, і тільки потім Імперія.

– Не варто чекати дива від Імператора! Ми живемо автономно, більш того – ми живемо суверенно, і давно пора привести юридичний статус у відповідність із цим фактом!

– Час починати роботу з протоколами. Треба самостійно оновити коди і жити далі – так, ніби «Метрополія» ніколи не прийде!

Уряд вагався. Протоколи і коди виробничих ліній вважалися особистою власністю Імператора. Ніхто не хотів ставити свій підпис під бунтарським наказом – зламати декодери, почати примусове оновлення. Час ішов; термін придатності програм закінчувався, як зазвичай, у кінці двадцятиріччя, під Новий рік.

* * *

Молодший брат Артема Кирило прийшов зі школи з підбитим оком і не зізнавався, що трапилося. Брехав, що налетів на двері, які чомусь не відкрилися автоматично. Мати повірила, а це означало, що вона несповна розуму.

Вечеряли мовчки. Батько був похмурий. Всередині у Артема звучала хуліганська пісенька «Лівий задній» (він завжди щось співав про себе, ще змалку. Це була дурна звичка, від якої важко позбутися). І зараз у голові само собою лунало хвацьке «Шльоп, смик, лівий задній, тиць, шмяк, тихше-тихше...»

– Ми суверенна планета, – мати порушила тишу і перервала нечутну пісеньку. – Рано чи пізно це мало статися.

Батько стиснув губи. Він працював у міністерстві харчового синтезу, був близький до галузевої адміністрації і раніше ніколи не базікав зайвого про свою роботу. У всякому разі, при дітях.

– Послухай, Любо. Під Новий рік застаріють усі коди. Без поновлення злетять паролі. Це означає, що лінія синтезу, наприклад, стане. Не знаю, як у енергетиків, а у нас просто зупиниться виробництво! Резервного харчу на складах вистачить на місяць, ні на день більше! Знаєш, що це означає? Голод!

– Припини, – сказала мати, і голос її затремтів. – Не верзи дурниць, будь ласка.

За столом знову зробилося тихо. Молодший брат сидів, спершись на руку, прикривши долонею пів обличчя; Кирило не слухав розмови, йому було плювати на швидкий кінець світу, він заново проживав те, що сталося сьогодні в школі. «Обов'язково розібратися», – нагадав собі Артем.

І знову мовчки заспівав – мимоволі, не замислюючись: «Кіс, зась, лівий задній, хвіст, зріст, по лобі кришкою...»

– Уряд не допустить, – мати заговорила знову, – і до того ж, у нас є кібернетики. У нас найкращі у Всесвіті кібернетики, ось хай вони і поміняють коди!

– Наказ на декодування – зрада Імператора.

– Якщо Імператор кинув нас напризволяще...

Мати замовкла. Ніколи і ніхто не говорив про Імператора в такому тоні.

– Імператор не може так із нами вчинити, – сказала мати, ніби бажаючи загладити необережні слова. – Це неможливо.

Усі знову замовкли. Матові лампи горіли під стелею, кліматичний бар'єр прикривав кімнату від холодного західного вітру, і жовто-зелені стебла декоративних в'юнків чіплялися за спинки стільців. Так або приблизно так сиділи зараз мільйони сімей у типових кімнатах із декоративними в'юнками, над типовими упаковками з синтезованою їжею, з типовим подивом на обличчях: що ж буде, якщо «Метрополія» не прийде...

Мати права, думав Артем. Ключі та коди від виробничих ліній повинні належати тим, хто на них працює. Зірки вибухають, астероїди падають; а якщо «Метрополія» не прийде до Нового року, лінії зупиняться...

Здається, вони з матір'ю подумали про одне й те ж саме – у всякому разі, одночасно підвели очі і подивилися з однаковим острахом. Артем тут же сказав перебільшено голосно:

– «Метрополія» прийде сьогодні або завтра! У нас в університеті всі так кажуть!

– Ми дуже спокійно жили... – зловісно пробурмотів батько.

Мати стиснула губи. Відтоді як півроку тому вона не пройшла атестацію і була звільнена з адміністративної посади в своєму департаменті, вона майже не бувала веселою, хоча батько і намагався покращити їй життя, як міг.

– Зараз вони не підпишуть такий наказ, – батько торкнувся панелі, і упаковка з недоїденою вечерею пішла в утилізатор, – будуть ховатися одне за одного, лаятися і перекладати відповідальність... Але коли лінії стануть, коли не буде води, тепла і світла, тоді вони все-таки накажуть розкрити декодери, ось тут-то і з'ясується, що наші кібернетики ні хріна, вибачте, не тямлять в імперських кодах! Адже для того, щоб оновлювати імперські коди, треба бути імперським програмістом, а не...

– Вибач! – різко сказала мати. – Це підлабузництво перед «Метрополією».

Батько подивився на неї, але нічого не сказав.

Кирило зітхнув і відсунув майже повну упаковку з вечерею.

– Ось ми зараз не доїдаємо, – сказав батько. – Залишаємо їжу на столі. Розбестилися... А уявіть, як нам доведеться вирощувати їжу в землі, як дикунам. Вбивати тварин і їсти їх...

Кирило нарешті вийшов із задуми й аж поперхнувся.

– Як – убивати тварин?

– Заради їжі!

Мати зблідла і вийшла з-за столу, не сказавши ні слова. Слідом за нею, скориставшись нагодою, підвівся й Кирило. Артем наздогнав його на порозі спальні.

– Хто тебе вдарив? Покажеш мені його!

– Це моя справа, – з гідністю сказав Кирило. І додав з несподіваними сльозами в голосі: – А якщо тварин убивати – то й і взагалі...

У цей момент екран в їдальні помутнів і сам собою ввімкнувся, як бувало тільки в разі екстрених, найважливіших всепланетних повідомлень. На екрані з'явився п'ятирічний Кирило – так був запрограмований канал, щоб маленький Кир повідомляв сім'ї найважливіші новини.

– Увага! – заговорив малюк на екрані. – Інфо-маційна служба передає екст-ене повідомлення... – звук «р» не давався п'ятирічному дикторові, як не вмів його вимовляти п'ятирічний Кирило. – Міжпланетне судно Його Імпе-ато-ської Величності «Мет-ополія» вийшло з підп-осто-у в оз-ахунковій точці. Увійдіть у ме-ежу, щоб знати більше, – і замовк, щиро посміхаючись з екрану.

* * *

Через кілька днів «Метрополію» можна було розрізнити на небі неозброєним оком.

Ще через два тижні вона вийшла на орбіту. Жоден запис, картинка, голограма не передавали того, що бачили зараз люди з Варти – вночі і вдень в небі висіла біла квітка. Змінюючись,

повертаючись, розпускаючи і складаючи пелюстки, вона була схожа то на орхідею, виліплена зі снігу, то на медузу, виткану з диму. Артем вивчав пристрій імператорського корабля в школі, як і всі жителі Варти, і в класі його запевняли, що корабель Імператора спроектований і побудований прагматично, лаконічно і функціонально, без схильності до зовнішніх ефектів.

Тепер Артем засумнівався в цьому.

Нехай жодна мембрана або поверхня «Метрополії» не були створені для прикрас. Нехай усе, що здавалося пелюстками і листям, було включене в структуру, слугувало для розподілу енергії, формування внутрішніх теплових потоків та інших численних потреб. Але як же була вражена людина, коли вперше побачила «Метрополію» в небі своєї планети!

Діти ходили, задерши голови, спотикаючись і наскакуючи одне на одного. Дорослі намагалися триматися з гідністю, але це не завжди вдавалося. На пласких дахах, в рекреаційних зонах масово натягали гамаки – люди годинами, вдивлялися на «Метрополію». Старі люди казали: «Треба надивитися. Хтозна, чи побачимо наступного разу...»

З інформаційних мереж прийшло коротке звернення Імператора до підданих Варти. Імператор привітав усіх, особливо молодих, які вперше побачили прибуття «Метрополії», висловлював задоволення загальним розвитком планети – жодна виробнича лінія не втрачена за двадцять років, екологічна рівновага дотримується ідеально, чисельність населення стабільна, охорона здоров'я на висоті, – а також, завершуючи свою промову, запропонував усім жителям Варти, які хочуть бути підданими «Метрополії», подавати заявки на розгляд.

Промова Імператора прийшла з корабля в текстовому вигляді. Державні агентства так і транслявали її – летючим рядком. Аудіали вкладали текст у вуста робота з низьким чоловічим голосом. Сім'я Прозорова почула промову Імператора у виконанні віртуального малюка Кирила.

– Про запізнення – ані слова, – сказала мати.

– Імператор не запізнюється, – відгукнувся батько; пафос у його голосі був із відтінком іронії, але не сарказму. – Імператор затримується... Мій шеф замкнувся у відділі і п'є...

– Чому так?

– Встиг наламати дров. Невдалі рішення, нецільове використання, любив пожити... А головне – він метушився, поки чекали «Метрополію», вів, як я розумію, нелояльне листування, а зараз усі файли пішли нагору.

– А ти? – напружено запитала мати. – У тебе, сподіваюся, все чисто?

Батько знизав плечима.

Кирило сидів, прикриваючи рукою половину обличчя. Матері він пояснив, що спіткнувся на сходах, і та не стала розбиратися. Не на часі думати про синці, коли файли пішли нагору!

Усі документи. Всі виробничі, ділові, адміністративні матеріали, все листування, крім приватного (а злі язики стверджували, що і приватне теж). Мати сподівалася, що імператорська служба зайнятості зацікавиться її скаргою на несправедливе звільнення. «Метрополія» висіла над Вартою, щомиті обробляючи колосальні обсяги інформації, і всі на планеті чекали рішення Імператора щодо великих, середніх і дрібних справ, а ті, що були наділені владою, ще й тремтіли...

Це були довгі години, час очікування справедливості. Тим, хто злетів високо, страшно було впасти під Його Імператорським поглядом, а іншим, кому не вистачало з неба зірок, кортіло бачити чуже падіння.

Артем вирішував завдання з векторної алгебри і співав про себе «Ранкову елегію», яку склав майже повністю. Він подумував записати її і навіть, може, показати Ванессі.

– ...Ти мені скажеш нарешті, хто тебе б'є? Один, чи їх багато?

– Це моя справа.

– Покажи мені його! Сказати старшому братові – це нормально. Це не донос, ти не ябеда. Гадів, що зарвалися, треба провчити!

Кирило посміхнувся кутиками рота. Він був найупертіший з Прозорових – найупертіший в родині, де поступливих не було.

* * *

– Ти заявляв на підданство? – запитав батько, коли вони опинилися удвох за накритим до вечері столом.

– Ні, – Артем здивувався.

– Не бреш мені.

– Па, я не заявляв на підданство, – сказав Артем щиро.

– І не збирався?

Артем помовчав. На його курсі отих, що не подали заяву, було двоє зі ста – він і Ванесса.

– Люди пробують себе, – сказав він обережно. – Це пригода. Ясно ж, що з мільярда жителів Варти отримають підданство, якщо й отримають, десь півсотні людей. Тому ніякої відповідальності – подаєш заяву і чекаєш, лоскочеш нерви пару тижнів, поки тобі не скинуть на пошту ввічливу відмову.

– Але ти не подавав. Чому?

– Та нащо мені здалася ота «Метрополія»?

– А я подавав, – сказав батько з викликом. – Коли мені було стільки років, скільки тобі, я подав заяву. Усе було так, як ти сказав: два тижні хвилювання і ввічлива відмова... А потім «Метрополія» зникла. Знаєш... це були нелегкі дні.

– Тату, – сказав Артем. – Ти хоч розумієш, що якби ти отримав тоді підданство «Метрополії», – не було б ні мене, ні Кирила, ні... ні мами в твоєму житті!

Батько кивнув і розтягнув губи.

– Ти молодець. Я був дурніший у свої вісімнадцять років.

Артему здалося, що батько хоче сказати щось іще, але в кімнату увійшла мати, і розмова змінилася.

* * *

Нервові напруження на планеті досягло піку, коли Імператор нарешті оголосив своє рішення. Головний адміністратор Варти був звільнений разом із п'ятьма міністрами. Дев'ять осіб потрапили під імперський суд. На звільнені місця були призначені нові люди – деякі закономірно, інші – несподівано для всіх. Міністром енергетики стала жінка з «Метрополії» – це був, мабуть, найкарколомніший з кадрових трюків.

Батько Артема отримав призначення на посаду зміщеного шефа. Цілий день батько провів у мовчанні, з округленими очима, з упаковкою заспокійливого під рукою, і тільки потім зрадів.

Скаргу матері не задовільнили. Вона зустріла цю звістку стоїчно, тільки губи її стали тоншими.

Артем прогуляв заняття в університеті і підстеріг брата на шкільному подвір'ї. У Кирила була розбита губа, він ішов, притискаючи до рота паперову серветку.

– Де вони?

Кирило похмуро подивився на нього знизу вгору. Він був на голову нижчий за однокласників, худорлявий і кволий – хоча абсолютно здоровий. Лікар казав – «генетичні особливості».

– Я виросту, Імператор дасть мені підданство, – сказав Кирило. – А вони все життя будуть гнити на Варті!

Артем так розгубився, що навіть перестав злитися.

– Чому «гнити»? Хто тобі таке наговорив, що на Варті люди «гниють»?

Брат обійшов його і пішов далі не озираючись і не відповідаючи.

Високо в небі над його головою висіла біла, підсвічена сонцем квітка «Метрополії».

– Він уявив себе кращим від інших! Він зізнався, тому в класі його не люблять!

Дівчина виглядала цілком дорослою, важко було повірити, що вони з Кирилом – однолітки.

– Що значить – зізнався? Він когось ображає? Га?

– Він так дивиться, ніби ми всі дурні. Ну то й що, він кращий учень у класі! Коли у нас буде екскурсія на «Метрополію», він не поїде з усіма!

– Це ж іще чому?

– Так вирішив клас! – відрізала дівчина. – Нехай зрозуміє: він не кращий за інших, а такий самий, як усі!

– Якщо такий самий, нехай і їде з усіма! – Артем підвищив голос. – І такі питання вирішує не клас, а імперські служби!

Він зрозумів, що кричить на молодшу дівчинку, ровесницю брата, а навколо вже зібрався натовп.

Екскурсії на «Метрополію» влаштовувалися за жеребом – зі ста класів їхав один. Можливо, дівчина фантазувала зараз, а може, й ні. Ймовірно, їхньому класу пощастило, їх приведуть зранку на космодром, умитих і підстрижених, посадять у човник, і вони на власні очі побачать імператорський корабель зсередини...

– Твоя правда – все люди однакові, – сказав він, знизивши голос, майже пошепки. – Тому Кирило поїде на екскурсію разом з усіма.

– Подивимося! – дівчисько зіщулилось.

Артем пішов, більше не слухаючи. На серці в нього лежав холодний слизький камінь.

* * *

Перестановки і призначення закінчилися. Прокуратура «Метрополії» в цілому схвалила вироки, винесені судами Варти за двадцять років, виявлені були дві чи три судові помилки. Крім того, Імператор помилював спеціальним указом кілька тисяч засуджених.

Устаткування, вироблене на Варті для «Метрополії», було доставлене на орбіту.

І нарешті, указом Імператора були оновлені коди виробничих ліній. Відразу після цього загальне напруження змінилося святом.

– А якби не оновили? – мати нервувала, бо її не слухали. – Чому нам не довіряють? Ми провадимо для них енергоємне і шкідливе виробництво! Ми – колонія, так було і є, але чому не дозволити нам самим управляти своїми виробничими лініями?

– Тому що лінії – власність Імперії, – сказав батько.

– Зрозуміло! Ми працюємо кожен день, отруюємо повітря своєї планети, щоб зробити для «Метрополії» оті божевільні агрегати! Ми ходимо по струнці, звітуємо про кожне сказане слово... Вони доять нас, вигрібають наші надра, п'ють нашу воду, забирають кращих людей... А у цих наших баранів немає ні на гріш гідності! Я вже не кажу про патріотизм! Біжать на «Метрополію», задерши хвости, і щасливі, що їх узяли!

– «Метрополія» доставляє нам технології, – тихо сказав батько. – Утім, ти сама знаєш.

Мати опустила голову.

– Знаю. Нас годують з руки. А якщо ми не будемо слухняні і ласкаві, нам відключать імперські блага, щоб ми переконалися, як нудно жити без їжі...

Артем мовчав. Півгодини тому він додивився кіно – випадковий фільм з нового імперського зібрання. Фільм був, як удар ломакою по маківці, він збивав з ніг давньою, глибинною, майже тваринною силою – при тому, що кіно було «з історії» і дія відбувалася серед молодих учених на Землі.

Імперські фільми, тексти, розважальні та пізнавальні видовища, хлинули з орбіти, на деякий час паралізувавши роботу і навчання. Все, що було створено в «Метрополії» за двадцять років – картини, одяг, музика, о5брази, смаки, танці, запахи, ідеї, анекдоти, – дісталось народові Варти безоплатно, без обмежень.

І тут же все, що було написано, придумано, складено і знято на Варті за останні двадцять років, померкло і загубилося. Двадцять років тут намагалися дотягтися до імперського рівня – копіювали

відоме і намагалися знайти свій шлях. І майже скопіювали, і майже знайшли – і все разом знецінилось подарунками «Метрополії», як линялий плюш у порівнянні зі шкурою живого леопарда.

А ще вечірки, фестивалі, спортивні змагання та відкриті лекції для бажаючих – на будь-які теми, в живому виконанні фахівців. Посланці висаджувалися кожен день, стрибали на Варту зі своїх човників – піддані Його Імператорської Величності, вони були на півголови вище місцевих і виділялися в натовпі, навіть якщо мовчали.

– Коли вже все закінчиться? – з тугою сказала мати. – Коли нарешті вони заберуться з орбіти, щоб можна було спокійно дивитися в небо... На мене тисне ця штука, увесь час здається, що він дивиться вниз, а у вас такого немає?

Дивлячись, як вона нервує, Артем відчував себе зужитим і дрібним, як старовинний гвинтик з різьбленням.

– А мені подобається, – пробурмотів батько. – Мені подобається дивитися на «Метрополію». Хоч щось красиве, нестандартне в житті...

– Нестандартне! – мати повернула голову, і від виразу її очей батько напружився.

– Люба, ну, що ти...

– Ілле, ти розумієш, що зараз літає у нас над головою? Ти розумієш, хто на нас дивиться? Може, саме в цю секунду!

Артем здригнувся. «Вечір на рейді», який грав у його голові, на півтактові змінився хвацьким «Лівим заднім», і це був кепський знак.

– Імператор, – прошепотіла мати. – Як вони не бояться бути там, на борту, кожного дня – в одному просторі поруч із цим... Дихати одним повітрям... Я б і на поріг не ступила, знаючи, що він усередині.

– Ким би не був Імператор, – пробурмотів батько, – ми бачили від нього тільки хороше, правда?

Решту вечора провели в мовчанні.

* * *

- ...Твоя однокласниця каже – ти зазнався. Що це означає?
 - Що вона дурепа.
 - Кире, – сказав Артем. – Ми живемо на Варті, живемо серед людей. Ти можеш скільки завгодно мріяти про підданство...
 - Я не мрію, – сказав Кирило. – Якби мені було вісімнадцять, я вже отримав би імперський паспорт... І я його отримаю!
 - Що вона базікала щодо екскурсії на «Метрополію»?
 - Сьогодні була екскурсія.
 - Як! А...
 - Я не їздив.
 - Чому? Вони не мали права тебе не пустити!
 - Я не збираюся з ними сперечатися. Мені плювати на їхні жалюгідні екскурсії. Через двадцять років я буду підданим Імператора!
- Після цих слів Кирило відвернувся до стіни, і розмова стала неможливою.

* * *

Досі тільки вони двоє з усієї групи не заявляли на підданство. Але тепер Ванесса зламалася.

- Я хочу жити, як вони, – зізналася вона пошепки в університетському парку, стискаючи і розтискаючи гострі кулачки. – Щосили, повнокровно, насичено... на розрив. Заради ідеї чи заради науки, або... все одно. Робити щось найкраще, серед найталановитіших...
- Ти уяви, яка у них конкуренція, – сказав Артем. – Вони там усі – найкращі. Уявляєш, як треба зі шкіри геть пнутися, щоб чогось серед них досягти!

В zenіті пливла «Метрополія», освітлена низьким сонцем.

– Подай заяву, – сказала Ванесса, і її губи блищали, ніби намазані медом. – Мені здається, у тебе є шанс.

– Чому?

– Ти... щось у тобі є. Ти, може, і не найкращий студент потоку, але ти... особливий.

– Я?

– А ще у них є спеціальна програма для молодих сімейних пар, – прошепотіла Ванесса і потяглася до Артема солодкими губами. – Значить, двох відповідних візьмуть легше, ніж когось одного...

Артем відсторонився. Йому подобалася Ванесса, але зведення їх відносин у ранг «сімейних» здалося йому недоречним поспіхом.

* * *

Підсвічений низьким сонцем корабель «Метрополія» був палево-рожевим, як найцінніший сорт дерева. На вулиці Другої Столиці запала ніч; хтось зустрічав її в окулярах для кіно, хтось працював, хтось читав. Хтось кохався, хтось ридав над ввічливою відмовою: «Ваша кандидатура уважно розглянута імперською службою імміграції. На жаль, в даний момент Імперія не має можливості прийняти вас у число підданих Його Імператорської Величності»...

Артем ішов вузькою міською стежкою. Підшви його черевиків, розпізнавши покриття як «пішохідне», витончились, утворюючи ілюзію ходьби босоніж.

– Газон, – сказав він уголос і відчув траву під ногами. Раніше його туфлі були налаштовані на голосову команду «Трава», але в університеті йому пояснили, що на молодіжному жаргоні це звучить як непристойна лайка.

Технологія «суголосного взуття» прийшла на Варту з орбіти двадцять років тому. Якби не імперські програмісти і біохіміки,

Артем крокував би зараз бетонною смугою, завантаженою колісним транспортом, і на ногах у нього були б гумові шльопанці...

Утім, хто сказав, що людина в гумових шльопанцях не може бути щасливою?

Артем сів на плетену лаву і витягнув ноги. У проміжках між гіллям засвічувалися вікна – люди поверталися з роботи. Або прокидалися після денного сну. Чи просто гнали від себе темряву, хоча відтоді, як над планетою зависла «Метрополія», ночі стали відчутно світліші...

Вікна, вікна, вікна... Виліплюють один за одним житлові модулі. На планеті не так багато територій, де можна розміститися з комфортом на полюсах вічної криги. Між ними – величезні простори океанів. Рівнини, де вітер згризає камінь за кілька хвилин. І кілька оазисів, де тулиться мільярд населення, де ростуть жовто-зелені декоративні ліани, де опріснюють океанську воду, де дивляться в небо...

Пискнув комунікатор у нього в кишені. Це була, звичайно, Ванесса.
Можливо, Артем повівся з нею надто... холодно?
– Покажи лист, – сказав він після секундного вагання.
Відкрився текстовий фрагмент.

«Шановний Артеме Прозоров! Служба протоколу Його Імператорської Величності повідомляє Вам, що ви запрошені на аудієнцію завтра, об одинадцятій ранку за часом Другої Столиці. Вам слід прибути до державного космопорту, центральна стійка, до дев'ятої ранку. Форма одягу – ділова.

Примітка: якщо ви відмовитеся від аудієнції Його Імператорської Величності з релігійних, моральних чи інших міркувань – до вас і вашої сім'ї не будуть застосовані санкції або репресивні заходи».

Підошви його ніг стали крижаними. Холодний вітер, простягнувшись над землею, обдував «розумні» туфлі і вистудив п'яти так, немов Артем справді був босоніж.

Він знову перечитав повідомлення. З полегшенням зрозумів – це жарт. Безглуздий розіграш.

Ще через кілька секунд, коли планетарна мережа підтвердила справжність зворотної адреси, йому захотілося стати давнім гвинтиком з різьбленням і забитися під плетену лавку.

* * *

Імператор не людина. Цього ніколи не приховували.

Імператор – надлюдська сутність, побудована на основі багатьох особистостей. Імператор – держава в державі, Імперія всередині імперії. Це все, що слід було знати людям Варти і, напевно, інших колоній теж.

– Це дивно, – повторив батько, незвично розгублений. – Може, щось на зразок загального збору? Може, імперські служби збирають сотню людей, наприклад, за жеребом, і показують Імператору, немов зріз суспільства...

Він на секунду замислився – і повеселішав, ніби знайшовши ґрунт під ногами.

– А ось це схоже на правду! Так... у мої молоді роки збирали найкращих студентів планети на зліт, і перед нами виступали

міністри, наприклад. Це було загалом безглуздо, проте цікаво, створювало такий собі творчий настрій... Можливо... Зараз ідуть екскурсії, ти знаєш, екскурсії на «Метрополію», і теж за жеребом...

Він помовчав секунду і нервово озирнувся на двері.

– Тьомо... Думаю, мама засмутиться, якщо дізнається.

– Ти пропонуєш їй не говорити?

– Ні. Вирішуй сам. Але якщо вона дізнається – засмутиться, це точно. І вона... буде проти.

– А ти б на моєму місці як вчинив?

Батько замислився. Думки його, як зазвичай, легко читалися на обличчі. «Якби я тільки був на твоєму місці, – думав батько, – я не міг би заснути від щастя. Я так мріяв потрапити на екскурсію і хоч раз побачити «Метрополію» зсередини. Ті, хто там були, вважають її найкращим спогадом в житті...»

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

МАРИНА ТА СЕРГІЙ
ДЯЧЕНКИ

ВІЗИТ ДО РАТОРА

CF FOLIO

Примечания

1

© М. та С. Дяченки, 2009

[Повернутися](#)

2

© М. та С. Дяченки, 2001

[Повернутися](#)

3

© М. та С. Дяченки, 2002

[Повернутися](#)

4

© М. та С. Дяченки, 2009

[Повернутися](#)

5

© М. та С. Дяченки, 2012

[Повернутися](#)